

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ประเทศไทยมีพรมแดนยาวประมาณ 8,000 กิโลเมตร พรมแดนทางบกติดต่อกับประเทศต่าง ๆ คือ สาธารณรัฐสังคมนิยมแห่งสหภาพพม่า สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว สาธารณรัฐประชาชนกัมพูชา หรือกัมพูชาประชาธิปไตย และมาเลเซีย แนวชายแดนบางพื้นที่ เป็นที่อยู่อาศัยของชนกลุ่มน้อยที่มีความแตกต่างทางเชื้อชาติ ภาษา และวัฒนธรรม ชาติความผูกพันทางการเมืองกับรัฐบาล บางพื้นที่โดยเฉพาะอย่างยิ่งตามแนวชายแดนไทย-กัมพูชา เป็นเขตเคลื่อนไหวรุนแรงทางการเมืองหรือเป็นจุดเชื่อมต่อกับแนวการเคลื่อนไหวของกองกำลังต่างชาติ รวมทั้งกองกำลังอื่น ๆ ซึ่งเป็นภัยต่อความมั่นคงของชาติเป็นอย่างยิ่ง

ที่มาของโครงการหมู่บ้านป้องกันตนเองชายแดนด้านไทย-กัมพูชา

นับตั้งแต่ปี พ.ศ.2518 เป็นต้นมา ภายหลังจากที่ฝ่ายเวียดนามได้เข้าครอบครองอินโดจีนแล้ว (กลุ่มประเทศอินโดจีน ประกอบด้วย ลาว กัมพูชา และเวียดนาม) ในส่วนภูมิภาคนี้มักจะมีเหตุการณ์วิกฤตเกิดขึ้นเสมอ โดยเฉพาะเหตุการณ์ผันผวนทางการเมืองในกัมพูชา อันเป็นเหตุให้เกิดสงครามยึดเยื่อตลอดมา จนกระทั่งถึงทุกวันนี้ กัมพูชาก็ยังไม่สามารถตกลงเจรจาปรองดองเป็นรัฐเอกภาพได้ กลายเป็นสาเหตุสำคัญที่ผลักดันให้ชาวกัมพูชาจำนวนนับแสนหลบหนีเข้ามายังประเทศไทย ซึ่งบ้างก็หลบหนีเพราะไม่ชอบรัฐบาล เสง สัมริน บ้างก็หลบหนีเพราะความอดอยากหิวโหย และบ้างก็หลบหนีเพราะสงครามที่เกิดขึ้นบ่อยครั้ง นับวันจำนวนผู้อพยพทวีเพิ่มขึ้นตามลำดับ จนเป็นผลให้ทางการไทยต้องตั้งเป็นเขตศูนย์อพยพขึ้นตามชายแดนด้านนี้ (วัดนา ท้าวทอง, 2533) นอกจากนั้นผลกระทบที่เกิดขึ้นอีกประการหนึ่ง ซึ่งทำให้พี่น้องชาวไทยของเราที่มีบ้านเรือนอาศัยอยู่บริเวณชายแดนต้องพลอยได้รับความเดือดร้อนไปด้วย นั่นก็คือทางด้านพรมแดนไทย - กัมพูชา มักจะมีการสู้รบกันระหว่างกองกำลังเขมรกลุ่มต่าง ๆ อยู่เสมอ ทั้งนี้เพราะตั้งแต่เวียดนามบุกเข้ายึดครองกัมพูชาได้ ประเทศกัมพูชาก็แบ่งเป็นพรรคเป็นพวกต่อต้านซึ่งกันและกันมีปัญหาขัดแย้งกันเองมาโดยตลอด ซึ่งแต่ละฝ่ายก็อ้างความหวังดีที่มีต่อประเทศและชนชาติของตน กลุ่มต่าง ๆ เหล่านี้ประกอบไปด้วย ฝ่ายรัฐบาล เสง สัมริน

กลุ่มนี้ถือว่าเป็นรัฐบาลที่มีอำนาจการปกครองกัมพูชาอย่างเป็นทางการ โดยได้รับการสนับสนุนจากเวียดนาม มีการกระจายอำนาจการปกครองไปทุก ๆ ระดับ จากส่วนกลางจนถึงระดับท้องถิ่น อีกฝ่ายหนึ่ง คือ ฝ่ายรัฐบาลผสมกัมพูชาประชาธิปไตย นำโดย เจ้านโรดม สีหนุ รัฐบาลนี้ประกอบด้วยกลุ่มต่าง ๆ ที่รวมตัวกันต่อต้านเวียดนาม ได้แก่ กลุ่มเขมรแดง นำโดย นายเขี้ยว สัมพันธ์ และกลุ่มแนวร่วมปลดปล่อยแห่งชาติของประชาชน เขมร นำโดย นายซอน ซานน์ การรวมกลุ่มเข้าด้วยกันนี้เป็น เพียงแต่ในนามเท่านั้น เพราะปรากฏอยู่บ่อย ๆ ว่า ระหว่างกลุ่มดังกล่าวก็ไม่สู้ปรองดองกันนัก จึงทำให้กลุ่มต่าง ๆ เหล่านี้ไม่สามารถมีอิทธิพลเหนือฝ่ายรัฐบาล เสง สัมรินได้ เนื่องจากความอ่อนแอในแต่ละกลุ่มนั่นเอง กลุ่มต่าง ๆ ในฝ่ายนี้อาจกล่าวได้ว่ากลุ่มเขมรแดงมีอิทธิพลมากที่สุด ทั้งนี้เนื่องมาจากได้รับการสนับสนุนจากจีนทั้งทางด้านอาวุธ ระเบิด และการเงิน จึงสามารถปฏิบัติการต่อต้านแบบกองโจรอย่างต่อเนื่อง เป็นระยะยาวนานได้ (วิมลพร ทรงศิลป์, 2533) และเพราะต่างฝ่ายต่างก็แย่งชิงความเป็นใหญ่ภายในประเทศนี้เอง จึงเป็นเหตุให้มีการกระทบกระทั่งเกิดการสู้รบกันเองภายในประเทศ อันมีผลกระทบต่อประชาชนชาวไทยตามแนวชายแดนอยู่เสมอ เพราะบางครั้งก็มีกระสุนปืนใหญ่ที่เกิดจากการสู้รบของเขมรกลุ่มต่าง ๆ ข้ามเขตแดนคกสิกเข้ามาในเขตแดนไทย ทำให้ราษฎรของเราได้รับอันตราย บาดเจ็บและล้มตายก็มี และบางครั้งทหารกัมพูชามองกลุ่มแอบเข้ามาโจมตีหมู่บ้านและสังหารชีวิตราษฎรไทยเพื่อกวาดเอาทรัพย์สินอยู่เป็นประจำ เรียกได้ว่าราษฎรไทยบริเวณชายแดนต้องเสี่ยงอันตรายต่อการสูญเสียทั้งชีวิตและทรัพย์สินตลอดเวลา (ไพรัตน์ ทริกประโคน, 2531)

จากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นนี้ทางการไทยมิได้นิ่งนอนใจ กองบัญชาการทหารสูงสุดในฐานะผู้รับผิดชอบเกี่ยวกับความมั่นคงของชาติ ได้จัดตั้งกรมการชุดหนึ่งขึ้น เพื่อทำหน้าที่แก้ไขปัญหาดังกล่าว หลังจากการตระเวนสอบถามและปรึกษาหารือกันแล้ว ราษฎรไทยตามหมู่บ้านชายแดนต่างยืนยัน เป็นเสียง เดียวกันที่จะยื่นหยัดต่อสู้กับผู้รุกรานและไม่ยอมอพยพ เคลื่อนย้าย ไปอยู่ที่ที่ปลอดภัย ดังนั้นจึงได้เริ่มมีการจัดตั้ง "หมู่บ้านป้องกันตนเองชายแดน" ขึ้น โดยได้รับอนุมัติจากคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 9 พฤษภาคม 2521 โดยได้ดำเนินการที่บ้านทัพไทย อำเภอดาพระยา จังหวัดปราจีนบุรี เป็นแห่งแรก และมีการจัดตั้งหมู่บ้านอื่น ๆ ต่อมาอีกเรื่อย ๆ จนถึงปัจจุบันมีหมู่บ้านป้องกันตนเองชายแดน ด้านชายแดนไทย - กัมพูชา จำนวนทั้งสิ้น 173 หมู่บ้าน

ในการดำเนินงานหมู่บ้านป้องกันตนเองชายแดน รัฐบาลได้กำหนดนโยบายในการดำเนินงานขึ้น โดยเน้นหนักเพื่อช่วยเหลือราษฎรที่อาศัยอยู่บริเวณชายแดนที่ได้รับความเดือดร้อนจากการกระทำของผู้ก่อการร้ายและกองกำลังจากภายนอกประเทศ รวมทั้งมีผู้หลบหนีเข้าเมืองและชนกลุ่มน้อยอื่น ๆ ที่อยู่บริเวณชายแดนไทย โดยมีหลักการสำคัญที่จะไม่ให้ราษฎรละทิ้งหมู่บ้านและละทิ้งพื้นที่บริเวณชายแดนให้อาศัยอยู่ในหมู่บ้านใกล้ชายแดนเป็นหลัก ทั้งนี้เพื่อป้องกันฝ่ายตรงข้ามจะเข้ามาใช้พื้นที่บริเวณชายแดนที่ไม่มีราษฎรไทยอาศัยอยู่ได้สะดวกยิ่งขึ้น

การบริหารงานจะเริ่มจากระดับรัฐบาลลงสู่คณะกรรมการแก้ไขปัญหาราษฎรไทยอพยพ ซึ่งประกอบไปด้วยตัวแทนจากส่วนราชการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องร่วมเป็นคณะกรรมการจำนวน 45 คน ในการนี้ คณะกรรมการได้จัดตั้งสำนักงานเลขานุการขึ้นที่ศูนย์อำนวยการร่วมกองบัญชาการทหารสูงสุด เพื่อประสานงานกับส่วนราชการต่าง ๆ และให้มีคณะกรรมการประสานงานและติดตามผลงาน โครงการหมู่บ้านป้องกันตนเองชายแดน มีภารกิจในการวางแผนกำหนดนโยบาย ประสานงาน ควบคุม อำนวยการและกำกับดูแล เพื่อให้งานสำเร็จลุล่วงไปตามโครงการที่กำหนดไว้ โดยมีรองเสนาธิการทหาร เป็นประธานคณะกรรมการฯ มีหัวหน้าฝ่ายยุทธการ ศูนย์อำนวยการร่วม กองบัญชาการทหารสูงสุด เป็นเลขานุการคณะกรรมการฯ ดังรายละเอียดตามแผนภูมิ

โครงสร้างการบริหารโครงการหมู่บ้านป้องกันตนเองชายแดน

วัตถุประสงค์ของโครงการหมู่บ้านป้องกันตนเองชายแดน

1. เพื่อปรับปรุงพื้นที่และจัดสรรที่ดินให้ราษฎรสร้างบ้านเรือน และใช้เป็นที่ทำกิน โดยจะรวบรวมราษฎรไทยที่กระจัดกระจายอยู่ตามชายแดนให้มารวมอยู่ในพื้นที่จัดสรรใหม่ หรือปรับปรุงโครงสร้างของหมู่บ้านเดิมให้เป็นระบบที่ดีมีความสะดวกในการป้องกันตนเอง
2. จัดมาตรการให้ความคุ้มครองป้องกัน เพื่อให้ราษฎรสามารถเรียนรู้หรือรู้จัก การป้องกันตนเองและหมู่บ้านจากภัยคุกคามของฝ่ายตรงข้ามได้ ซึ่งประกอบด้วย การสร้างที่ หลบภัยที่กำบังคือสุรอบ ๆ หมู่บ้าน การใช้วิทยุสื่อสารกับหน่วยทหาร ตำรวจตระเวนชายแดน (ตชด.) และอำเภอ รวมทั้งการศึกษาและการใช้อาวุธ เพื่อให้สามารถป้องกันหมู่บ้านตนเองได้ใน ขั้นต้น ก่อนที่ทหารและตำรวจจะเข้าไปช่วยเหลือ
3. เพื่อส่งเสริมให้ราษฎรไทยในหมู่บ้านป้องกันตนเองชายแดนมีความสามารถในการช่วยเหลือและมีส่วนร่วมกันในการรักษาความมั่นคงของประเทศ
4. ส่งเสริมการพัฒนาในด้านสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองแก่ราษฎรเพื่อที่จะ สามารถประกอบกิจกรรมเพิ่มพูนรายได้ของตนเอง
5. จัดให้มีการบริการทางสังคมต่าง ๆ เช่น การสาธารณสุข การศึกษา การสังคม สงเคราะห์ โดยเน้นที่เด็กและครอบครัว
6. ส่งเสริมให้ประชาชนดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ โดยวิธีช่วยตนเองทุกขั้นตอนของ การพัฒนาโดยรัฐบาลจะสนับสนุนในด้านวิชาการ วัสดุอุปกรณ์และเครื่องมือ เครื่องใช้ที่เกิน ความสามารถของราษฎร
7. พัฒนากิจกรรมที่ทำให้เกิดรายได้ และอาชีพแก่กลุ่ม เกษตร เพื่อพัฒนาขึ้น เป็นระบบ สหกรณ์ต่อไป
8. จัดให้ราษฎรมีโอกาสที่จะพัฒนาสถาบันต่าง ๆ ของหมู่บ้าน ซึ่งสามารถทำให้ คนมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนยิ่งขึ้น

๑. เพื่อยกระดับการครองชีพ และขจัดภัยคุกคามจากฝ่ายตรงข้ามให้หมดไป

(กองทุนนโยบายและแผน สปช., 2531)

แนวความคิดการจัดตั้งหมู่บ้านป้องกันตนเองชายแดนมีอยู่ว่า ต้องโยกย้ายราษฎรบางแห่งออกจากพื้นที่โดยไม่ละทิ้งหมู่บ้านและไม่ละทิ้งชายแดน แต่เป็นการปรับปรุงหมู่บ้านเดิมหรือจัดตั้งหมู่บ้านใหม่และจัดระบบให้ราษฎรสามารถป้องกันตนเองในขั้นต้น ก่อนที่ทหารและตำรวจจะเข้าไปช่วยเหลือ การดำเนินการก่อสร้างหมู่บ้านป้องกันตนเองชายแดน เป็นการดำเนินการร่วมกันของทุกหน่วยราชการที่เกี่ยวข้อง อาทิ

1. การจัดระบบประชากรและการจัดที่ดินทำกิน จะมีหน่วยงานฝ่ายทหารและพลเรือนที่มีหน้าที่รับผิดชอบ เข้ามาดำเนินการได้แก่ กองอำนวยการรักษาความปลอดภัยแห่งชาติ (กรป.กลาง) กรมที่ดิน กรมประชาสงเคราะห์ กรมพัฒนาที่ดิน กรมป่าไม้ โดยมีศูนย์อำนวยการร่วมกองบัญชาการทหารสูงสุด และกองวางแผนเตรียมพร้อมทางเศรษฐกิจ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เป็นหน่วยงานหลักในการประสานงานกับฝ่ายทหารและพลเรือน การจัดระบบประชากรจะประกอบด้วยการจัดตั้งหมู่บ้านใหม่ รวมทั้งการจัดที่ดินทำกินและการปรับปรุงสภาพหมู่บ้านเดิมให้เป็นระเบียบเรียบร้อย

2. การจัดระบบป้องกัน ในปัจจุบันได้มีการจัดระบบเตือนภัย ซึ่งได้แก่ หอกระจายข่าว และเครื่องกระจายเสียง หลุมหลบภัย และที่กำบังต่อสู้ ศึกราษฎรให้รู้จักการป้องกันต่อสู้ครบทุกหมู่บ้าน โดยมีหน่วยทหารและตำรวจตระเวนชายแดนรับผิดชอบ

3. การจัดระบบพัฒนา ในด้านปัจจัยพื้นฐานได้จัดระบบการศึกษาภาคบังคับ การสาธารณสุข ถนน แหล่งน้ำอุปโภคและบริโภคครบทุกหมู่บ้านโดยความร่วมมือของหน่วยงานต่าง ๆ คือ กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงสาธารณสุข กรมทางหลวง และกรมชลประทาน เป็นต้น

นอกจากนี้การพัฒนาเพื่อยกระดับรายได้ ซึ่งได้แก่ การส่งเสริมอาชีพเกษตรกรรม อาชีพอุตสาหกรรมในครัวเรือน โดยหน่วยงานฝ่ายพลเรือน คือ กรมปศุสัตว์ กรมประมง กรมส่งเสริมการเกษตร กรมการศึกษานอกโรงเรียน กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม จัดชุดฝึกอาชีพเคลื่อนที่เข้าไปดำเนินการในหมู่บ้านตามลำดับ

นอกจากนี้ยังมีประเทศต่าง ๆ องค์การระหว่างประเทศ และองค์การอาสาสมัคร เอกชน ที่สนใจโครงการหมู่บ้านป้องกันตนเองชายแดน เสนอให้ความช่วยเหลือราชการไทยในรูปของการบริจาคเป็นเงินช่วยเหลือ และในรูปของการก่อสร้างที่อยู่อาศัย การจัดแหล่งน้ำเพื่อการอุปโภค บริโภค การประมง การคมนาคม การอนามัย และการสุขภาพอื่น ๆ อีกมากมาย เป็นต้น (วัฒนา ท้าวทอง, 2533)

งบประมาณช่วยเหลือโครงการหมู่บ้านป้องกันตนเองชายแดน

การจัดสรรทรัพยากรในการดำเนินงานโครงการหมู่บ้านป้องกันตนเองชายแดนในรูปงบประมาณมีที่มาจาก 2 แหล่งด้วยกัน คือ

1. งบประมาณแผ่นดิน
2. งบประมาณความช่วยเหลือจากต่างประเทศ

งบประมาณแผ่นดิน

ในการสนับสนุนกิจกรรมการพัฒนาด้าน เศรษฐกิจและสังคมด้วยงบประมาณแผ่นดินนั้น คณะกรรมการแก้ไขปัญหาราชการอพยพได้กำหนดแนวทางพัฒนาไว้สองลักษณะ คือ

ลักษณะแรก เป็นการดำเนินการพัฒนาตามระบบการวางแผนพัฒนาจังหวัด ตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการบริหารการพัฒนาชนบท พ.ศ.2524 โดยขอให้จังหวัดได้พิจารณาเน้น และจัดลำดับความสำคัญการพัฒนาหมู่บ้านป้องกันตนเองชายแดนที่ยังมีสภาพทางสังคม เศรษฐกิจที่ ล้าหลังและยากจน เป็นความสำคัญอันดับสูง และให้พิจารณากิจกรรมพัฒนาต่าง ๆ ที่กำหนด โครงการตามกรอบนโยบายของกระทรวงหลักทั้ง 5 ไว้ในแผนพัฒนาจังหวัดในแต่ละปีงบประมาณ

ลักษณะที่สอง เป็นการสนับสนุนกิจกรรมการพัฒนาด้าน เศรษฐกิจและสังคมจากกระบวนนโยบายในส่วนกลาง โดยให้การสนับสนุนโครงการพัฒนาที่อยู่นอกกรอบโครงการ ตามกรอบนโยบายของกระทรวงหลัก 5 กระทรวง เพื่อเป็นการเร่งรัดการแก้ไขปัญหาค้นฐานและสนับสนุน การรักษาความมั่นคงตามแนวชายแดน ตามยุทธวิธีทางทหาร (วารสาร เศรษฐกิจและสังคม, 2528)

งบประมาณช่วยเหลือจากต่างประเทศ

องค์การระหว่างประเทศ และองค์การอาสาสมัครเอกชนที่สนใจโครงการหมู่บ้าน
ป้องกันตนเองชายแดน เสนอให้ความช่วยเหลือราษฎรไทยด้วยดังนี้

1. องค์การยูนิเซฟ (UNICEF) ให้ความช่วยเหลือตั้งแต่ปี 2522-2523
2. โครงการอาหารโลก (WFP/UNBRO) ได้รับเงินบริจาคจากประเทศต่าง ๆ
ช่วยเหลือชาวกัมพูชาและราษฎรไทย โดยนำเงินดังกล่าวมาซื้อข้าวสาร น้ำมันพืชและปลากระป๋อง
รวมทั้งสนับสนุนโครงการพัฒนาช่วยเหลือราษฎรไทยในหมู่บ้านบริเวณชายแดน ตั้งแต่ปี 2532
จนถึงปัจจุบัน
3. รัฐบาลสหรัฐอเมริกาบริจาคเงินช่วยเหลือราษฎรไทยในโครงการหมู่บ้านป้องกัน
ตนเองชายแดนไทย-กัมพูชา และไทย-ลาว ตั้งแต่ปี 2523-2532
4. รัฐบาลญี่ปุ่น ให้ความช่วยเหลือด้านการสร้างอ่างเก็บน้ำ ศูนย์ฝึกอาชีพ
เครื่องมือก่อสร้าง เครื่องมือป้องกันและปราบปรามไข้มาลาเรีย สำหรับราษฎรไทยบริเวณ
ชายแดนไทย-กัมพูชา และไทย-ลาว ตั้งแต่ปี 2523-2532
5. รัฐบาลสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมัน ให้ความช่วยเหลือด้านการสร้างที่อยู่อาศัย
การจัดแหล่งน้ำเพื่อการอุปโภคและบริโภค การประมง การคมนาคม การอนามัย และการสุขาภิบาล
ในหมู่บ้านป้องกันตนเองชายแดนไทย-กัมพูชา ตั้งแต่ปี พ.ศ.2523-2532
6. รัฐบาลแคนาดา ให้ความช่วยเหลือราษฎรไทยในหมู่บ้านป้องกันตนเองชายแดน
ในจังหวัดสุรินทร์ ระหว่างปี 2525-2529
7. รัฐบาลไต้หวัน ให้ความช่วยเหลือโดยไม่มีเงื่อนไข เมื่อปี 2523
8. รัฐบาลญี่ปุ่นโดยประชาคมชาวญี่ปุ่น บริจาคช่วยเหลือค่าอาหารเด็กไทย และ
เขมรบริเวณชายแดนไทย-กัมพูชา เมื่อปี 2523
9. รัฐบาลสวีเดน-นอร์เวย์ ให้ความช่วยเหลือสำหรับสร้างคลังอาหารบริเวณชายแดน
ไทย-กัมพูชา เมื่อปี 2523
10. รัฐบาลเบลเยียม ให้ความช่วยเหลือราษฎรไทยบริเวณชายแดนไทย-กัมพูชา
เมื่อปี 2527

ประเทศที่ให้ความช่วยเหลือเป็นประจำทุกปี ได้แก่ สหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่น และสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมัน ก่อนที่จะให้ความช่วยเหลือในแต่ละปีต้องมีการประเมินผลร่วมกันเกี่ยวกับผลงานที่ได้ให้ความช่วยเหลือมาแล้ว และแผนงานที่จะดำเนินการต่อไป การดำเนินการดังกล่าวเป็นการทำงานร่วมกันระหว่างศูนย์อำนวยการร่วม กองบัญชาการทหารสูงสุด กองวางแผนเตรียมพร้อมด้านเศรษฐกิจ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักงานงบประมาณ สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย สำนักงานสภาความมั่นคงแห่งชาติ สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี และกรมวิเทศสหการ

แผนการดำเนินการโดยงบประมาณเงินช่วยเหลือจากสหรัฐอเมริกา ปี 2533 ประกอบด้วยโครงการต่าง ๆ ได้แก่ โครงการระบบข่าวสาร เพื่อการบริการ โครงการพัฒนาอาชีพราษฎร โครงการก่อสร้างเส้นทางเชื่อมโยงระหว่างหมู่บ้าน โครงการช่วยเหลือประชาชนสร้างหลุมหลบภัย สร้างและปรับปรุงถนนเข้าสู่หมู่บ้าน สร้างถังเก็บน้ำฝน ขุดสระน้ำ และสร้างฝายน้ำล้น โครงการรักษาความปลอดภัยหมู่บ้านป้องกันตนเองชายแดน โครงการพัฒนาแหล่งน้ำ และโครงการปฏิรูปที่ดิน (ศูนย์อำนวยการร่วม กองบัญชาการทหารสูงสุด, 2528)

สภาพการศึกษาของโรงเรียนประถมศึกษาในหมู่บ้านในโครงการหมู่บ้านป้องกันตนเองชายแดน
ด้านไทย-กัมพูชา

โรงเรียนประถมศึกษาในหมู่บ้านในโครงการหมู่บ้านป้องกันตนเองชายแดนด้านไทย-กัมพูชา จะอยู่ตามแนวชายแดนด้านตะวันออกของประเทศไทย เริ่มตั้งแต่จังหวัดอุบลราชธานี จังหวัดศรีสะเกษ จังหวัดสุรินทร์ จังหวัดบุรีรัมย์ จังหวัดปราจีนบุรี จังหวัดจันทบุรี เรื่อยลงมาจนถึงจังหวัดตราด มีโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ จำนวน 144 โรงเรียน (กองนโยบายและแผน สปช., 2531) บางโรงเรียนอยู่ห่างจากชายแดนกัมพูชาเพียง 2 กิโลเมตร บางโรงเรียนก็อยู่ห่างประมาณ 20 กิโลเมตร ส่วนใหญ่เป็นโรงเรียนขนาดเล็ก ภายในโรงเรียนมีหลุมหลบภัยสำหรับให้ครูและนักเรียนหลบภัย เวลาที่มีการสู้รบ เกิดขึ้นบริเวณชายแดน อาคารเรียนบางโรงทาสีทาสีเหมือนชุดสนามของทหาร เด็กนักเรียนในท้องที่โรงเรียนชายแดนจะรู้จักและคุ้นเคยกับเสียงปืนและเสียงระเบิดจนแทบจะกลายเป็นธรรมชาติอย่างหนึ่งในชีวิต ในช่วงฤดูแล้งซึ่งมีการสู้รบในกัมพูชาอย่างหนักจะมีกระสุนปืนใหญ่พลัดหลง เข้ามามากบริเวณชายแดนไทยบางแห่งแทบทุกวัน เด็กนักเรียนต้องวิ่ง เบียดกันล้มลุก

คฤกลานเข้าหลุมหลบภัย ทำให้สภาพการเรียนการสอนเป็นไปอย่างกระท่อนกระถ่น ครูชายแดนทุกคนจะได้รับการฝึกอบรมเกี่ยวกับความมั่นคง จิตวิทยาประชาชน และฝึกร่วมกับ ทหารพรานทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ ดังนั้น สถานภาพครูจึงเป็นทหารด้วย (สัญญาลักษณ์ ดอนศรี, 2532)

ปัญหาของโรงเรียนประถมศึกษาในหมู่บ้านในโครงการหมู่บ้านป้องกันตนเองชายแดน ด้านไทย-กัมพูชา

โรงเรียนประถมศึกษาในหมู่บ้านในโครงการหมู่บ้านป้องกันตนเองชายแดนด้านไทย-กัมพูชา ส่วนใหญ่จะเป็นโรงเรียนขนาดเล็ก มีอาคารต่าง ๆ จึงไม่แตกต่างจากโรงเรียนขนาดเล็ก โดยทั่วไปมากนัก คือ

1. สุขภาพของนักเรียนไม่ดี เพราะขาดแคลนอาหาร ผู้ปกครองยากจน เมื่อเกิดโรคภัย ไข้เจ็บ ขาดแพทย์ในการตรวจ ดูแลรักษา
2. นักเรียนพูดภาษาถิ่น เวลาครูสอนจะไม่เข้าใจ ทำให้เกิดปัญหาในด้านการสอน
3. ในกรณีที่มีครูคนเดียวหรือ ครูไม่ครบชั้นเรียน ทำให้การจัดกิจกรรมการเรียน การสอนได้ผลไม่เต็มที่และไม่บรรลุวัตถุประสงค์ตามที่หลักสูตรกำหนด
4. ครูมีความถนัดการสอนเฉพาะในบางวิชา แต่จำเป็นต้องสอนทุกวิชา ทำให้สอนไม่ได้ดี
5. ครูขาดขวัญและกำลังใจในการทำงาน เนื่องจากทางราชการไม่สนใจเข้าไป เยี่ยมเยียน บางแห่งถูกผู้ก่อการร้ายคุกคาม
6. ขาดอุปกรณ์ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน โต๊ะ- ย้านั่ง มีไม่เพียงพอกับ จำนวนนักเรียน
7. โรงเรียนตั้งอยู่ในท้องถิ่นห่างไกลและกันดาร การคมนาคมไม่สะดวก เป็นอุปสรรค ไม่มีครูสมัครไปทำการสอน (สว่าง เขิงชั้น, 2528)

นอกจากปัญหาดังกล่าวแล้ว เมื่อมีการสู้รบกันระหว่างเขมรฝ่าย เสง สัมริน และ ขบวนการกู้ชาติเขมร ซึ่งเกิดขึ้นเสมอโดยเฉพาะในฤดูแล้ง ซึ่งถึงแม้ว่าปัจจุบันเหตุการณ์ด้านชายแดน จะมีการสู้รบน้อยลง เพราะอยู่ในช่วงที่กำลังเจรจาทกลงทำการหยุดยิงเพื่อจัดให้มีการเลือกตั้ง หาผู้นำปกครองประเทศกัมพูชา แต่การเจรจาก็ยังคงตกลงกันไม่ได้ ความขัดแย้งภายในประเทศ ก็ยังมีปรากฏอยู่ตลอดเวลา ไม่น่าว่าจะเกิดการสู้รบกันขึ้นอีกเมื่อใด ซึ่งหากมีการสู้รบกันขึ้นก็จะ มีผลกระทบต่อโรงเรียนแถบชายแดนของไทย เพราะบางทีก็มีลูกกระสุนปืนใหญ่พลัดหลงมาตกบริเวณ ใกล้ ๆ โรงเรียน ครูและนักเรียนต้องทิ้งห้องเรียนวิ่งลงหลุมหลบภัยหรืออพยพออกจากพื้นที่ เพื่อหลบกระสุนปืนใหญ่ ซึ่งบางครั้งตกลงในสนามโรงเรียน อาคารเรียน บ้านพักครู หรือใน หมู่บ้าน ทำให้ประชาชนหรือครูได้รับบาดเจ็บและเสียชีวิต ครูและนักเรียนในโรงเรียนเหล่านี้ จำเป็นต้องเรียนและสอนกันไปท่ามกลางเสียงปืน เสียงระเบิด โดยที่ไม่รู้ว่าวินาทีใดจะต้องเป็น เหยื่อของสงคราม (วิทยากรย์, 2532)

รายงานเหตุการณ์ชายแดนด้านไทย-กัมพูชา ปี พ.ศ.2531-2532

เหตุการณ์ชายแดนไทย - กัมพูชา ด้านจังหวัดอุบลราชธานี

วัน เดือน ปี	เหตุการณ์
สิงหาคม 2531	<p>ตามแนวชายแดนไทยช่องโพย ช่องอานม้า ได้ยินเสียง อาวุธหนัก เบา เกือบทุกวัน ทราบว่ากลุ่ม เขียวสัมพันธ์ขยาย การสู้รบกับทหารเวียคนาม/เฮง สัมริน เป็นเหตุให้กระสุน และอาวุธหนักจากการสู้รบตกเข้ามาในพื้นที่ฝ่ายไทย ถึงแม้ไม่ได้ รับบาดเจ็บแต่ก็ทำให้พืชไร่เสียหาย</p> <p>เนื่องจากโรงเรียนบ้านโพนทอง โรงเรียนบ้านชำหวาย อยู่ห่างจากช่องอานม้าและช่องโพย ประมาณ 5 - 10 และ 3 - 7 กิโลเมตร ตามลำดับ ห่างจากช่องบกประมาณ 10-15 กิโลเมตร ซึ่งตามสถิติที่ผ่านมา จะมีการสู้รบในลักษณะรุนแรง และต่อเนื่องในบริเวณพื้นที่ดังกล่าว อันมีผลกระทบต่อครู และ นักเรียนโรงเรียนบ้านโพนทอง โรงเรียนบ้านชำหวายเป็นประจำ</p>
ปี พ.ศ.2532	ไม่มีรายงานเหตุการณ์ชายแดน

เหตุการณ์ชายแดนไทย - กัมพูชา ด้านจังหวัดศรีสะเกษ

วัน เดือน ปี	เหตุการณ์
16 มิถุนายน 2531 เวลา 15.00-16.00 น.	มีการสู้รบของกองกำลังต่างชาติ ได้มีการยิงปืนใหญ่มาตกในเขตไทย ใกล้โรงเรียนบ้านโคกขามบ่อม อำเภอกันทรลักษ์ ยิงมาประมาณ 10-15 นัด ทางคณะครูโรงเรียนบ้านโคกขามบ่อมได้ประชุมหาทางนำนักเรียนส่งให้ผู้ปกครองเพื่อให้ปลอดภัย
17 มิถุนายน 2531	ภาคบ่ายได้มีการสู้รบของกองกำลังทหารต่างชาติ และได้ยิงปืนใหญ่ 130 มม. ตกห่างจากโรงเรียนบ้านโคกขามบ่อมประมาณ 500 - 700 เมตร ยิงมาประมาณ 15-20 นัด คณะครูได้นำเด็กลงหลุมหลบภัยก่อน และต่อมาได้นำเด็กส่งผู้ปกครองที่บ้าน
19 มิถุนายน 2531 เวลา 09.30 น.	มีลูกปืนใหญ่ที่ยิงมาจากกองกำลังต่างชาติตกห่างจากบริเวณโรงเรียนบ้านโคกขามบ่อมประมาณ 300 - 500 เมตร คณะครูจึงได้ให้นักเรียนลงหลุมหลบภัยก่อน และได้นำนักเรียนไปหลบภัยยังศาลากลางบ้าน เวลาประมาณ 10.00 น. หัวหน้าการประถมศึกษาอำเภอกันทรลักษ์ได้มาเยี่ยมเพื่อบำรุงขวัญและกำลังใจ คณะครูและนักเรียนด้วย สั่งให้ปิดเรียนกรณีพิเศษเนื่องจากมีการสู้รบของกองกำลังต่างชาติ
19 กรกฎาคม 2531 เวลา 10.00 น.	มีลูกปืนใหญ่ที่ยิงจากกองกำลังต่างชาติมาตกใกล้โรงเรียนบ้านโคกขามบ่อม ห่างประมาณ 1 กิโลเมตร จำนวนประมาณ 20 ลูก คณะครูได้นำนักเรียนลงหลุมหลบภัยและต่อมาได้นำนักเรียนไปส่งให้ผู้ปกครองที่บ้าน ภาคบ่ายเรียนตามปกติ เวลาประมาณ 13.20 น. ผู้อำนวยการการประถมศึกษาจังหวัดศรีสะเกษได้มาตรวจเยี่ยมพร้อมด้วยหัวหน้าการประถมศึกษาอำเภอกันทรลักษ์เพื่อปลอบขวัญให้กำลังใจและจะประสานงานกับ สปช. เพื่อทางปฏิบัติเศษมาสร้างหลุมหลบภัยให้

วัน เดือน ปี	เหตุการณ์
8 พฤศจิกายน 2531	มีการสู้รบกันตามแนวชายแดนถ้ำขึ้น ทำให้มีผลต่อขวัญและกำลังใจของครูและนักเรียนเป็นอย่างมาก การเรียนการสอนทำได้ไม่เต็มที่ ครูและนักเรียนต้องเตรียมวิ่งเข้าที่หลบภัยอยู่ตลอดเวลา เพราะเมื่อได้ยินเสียงลูกปืนใหญ่ ครูและนักเรียนต้องหยุดทำการเรียนการสอนทันที นับเป็นปัญหาและอุปสรรคต่อการเรียนการสอน การจัดกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียนเป็นอย่างมาก ในบางครั้งบางชั่วโมงครูต้องทำการสอนในหลุมหลบภัยด้วย
12 พฤศจิกายน 2531	ไม่ทราบฝ่ายไหนยิงลูกปืนใหญ่เข้ามาตกในบริเวณรอบนอกของบ้านเสาชงชัยและบ้านหนองหว้า เขตอำเภอกันทรลักษ์ จำนวน 13 ลูก
13 พฤศจิกายน 2531 เวลา 07.30 น.	มีลูกปืนใหญ่เข้ามาตกในเขตบ้านเสาชงชัย อีกจำนวน 4 ลูก ซึ่ง 1 ลูก นั้นได้ตกห่างจากรั้วของโรงเรียนไปทางทิศตะวันออก ประมาณ 40 เมตร สะเก็ดของลูกปืนใหญ่กระจายไปทั่วหล่นถึงหลังคาโรงเรียนและบ้านพักครู และสะเก็ดลูกปืนใหญ่ตกถูกควายของชาวบ้าน 2 ตัว ตาย 1 ตัว บาดเจ็บ 1 ตัว และยังถูกชาวบ้าน บ้านเสาชงชัย บาดเจ็บอีก 2 คน ส่วนบุคลากรและอาคารเรียน อาคารประกอบของโรงเรียนไม่ได้รับบาดเจ็บและเสียหายแต่ประการใด
1 พฤษภาคม 2532 เวลา 07.30 น.	เกิดการปะทะกันตามแนวชายแดนไทย-กัมพูชา ฝ่ายตรงข้ามได้ยิงปืนใหญ่เข้ามาตกในเขตไทยอย่างหนักตลอดเวลา ไม่สามารถจะนับได้ว่ากี่ลูก และลูกปืนใหญ่ตกลงทางด้านหลังของโรงเรียน บ้านเสาชงชัยห่างไปประมาณ 1 - 2 กิโลเมตร นักเรียนที่มาโรงเรียน และผู้ปกครองที่มาส่งนักเรียนต่างต้องหลบเข้าที่หลบภัย นักเรียนบางส่วนที่กำลังจะเดินทางมาโรงเรียนก็รีบกลับบ้านไม่ยอม

วัน เดือน ปี

เหตุการณ์

มาโรงเรียนอีก และในขณะที่กำลังยืนกันอยู่มีผู้ปกครองหลายคน ได้มาตามลูก-หลานของตนกลับบ้าน เพราะกลัวเด็กจะได้รับอันตรายและเป็นห่วง นักเรียนบางคนที่หลบอยู่ในที่หลบภัยของโรงเรียนกลัวจนร้องไห้ก็มี

เวลา 09.50 น.

โรงเรียนจึงจำเป็นต้องปล่อยนักเรียนกลับบ้าน เพราะเกรงว่าลูกปืนใหญ่อาจจะตกลงที่โรงเรียนอีก ซึ่งอาจจะไม่ปลอดภัยต่อนักเรียน และนักเรียนก็ขวัญเสียต่างก็ขอกลับบ้านกัน ส่วนครู ภารโรง ต่างก็ขวัญเสีย และกลัวกันมากเหมือนกัน โดยเฉพาะครูสุภาพสตรีไม่สามารถจะทนอยู่ที่โรงเรียนได้ จึงขออนุญาตเข้าไปหลบภัยในหมู่บ้าน

2 พฤษภาคม 2532

เวลา 10.00 น.

มีการสู้รบกันของกองกำลังต่างชาติที่บริเวณด้านทิศใต้ของโรงเรียนบ้านโศกขามบ้อมห่างจากโรงเรียนประมาณ 1 กิโลเมตร และได้มีกองกำลังติดอาวุธของทหารต่างชาติจำนวนหนึ่งตั้งมั่นอยู่ห่างจากโรงเรียนประมาณ 500 เมตร จากเหตุการณ์ดังกล่าวเกรงว่าจะก่อให้เกิดอันตรายแก่ครูและนักเรียน จึงได้ปล่อยให้นักเรียนกลับบ้าน ส่วนครูคงอยู่ปฏิบัติราชการที่โรงเรียนตามปกติ

3 พฤษภาคม 2532

เวลา 11.00 น.

ไม่ทราบว่ายายโชนยังลูกปืนใหญ่เข้ามาในเขตแดนไทยประมาณ 10 ลูก ทำให้ครูและนักเรียนต้องชะงักการเรียนการสอนเป็นการชั่วคราว ซึ่งเหตุการณ์เช่นนี้เป็นอุปสรรคต่อการเรียนการสอนเป็นอย่างยิ่ง

เหตุการณ์ชายแดนไทย - กัมพูชา ด้านจังหวัดสุรินทร์

วัน เดือน ปี	เหตุการณ์
5 เมษายน 2532	<p>มีการสู้รบระหว่างกองกำลังต่างชาติทางทิศใต้ของบ้านจรัส กระสุนปืนใหญ่ตกในบริเวณบ้านจรัสหลายลูก การสู้รบรุนแรงหลายวัน ทำให้มีการอพยพออกจากพื้นที่ของประชาชนและบุคลากรในโรงเรียน</p> <p>ในเดือนเดียวกันนี้ ได้เกิดการสู้รบบริเวณชายแดนติดต่อกันหลายวัน มีลูกระสุนปืนใหญ่มาตกในฝั่งไทยทำให้ประชาชนต้องเตรียมตัวอพยพ ข้าราชการครูบ้านสระแระ อำเภอบัวเชดมีอาการขวัญผวาเพราะไม่ทราบว่ากระสุนปืนใหญ่จะตกมาเมื่อใด และโรงเรียนก็ตั้งอยู่ใกล้ฐานทหารหน่วยรบและทหารปืนใหญ่ ห่างจากโรงเรียนประมาณ 3 กิโลเมตร</p>

เหตุการณ์ชายแดนไทย - กัมพูชา ด้านจังหวัดบุรีรัมย์

วัน เดือน ปี	เหตุการณ์
ก.พ. - มี.ค. 31	โรงเรียนนิคมสร้างตนเอง 4 ได้รับผลกระทบโดยตรง กระสุนปืนใหญ่ของฝ่ายตรงข้ามยิงมาตกในหมู่บ้านทำให้นักเรียนเสียชีวิต 1 คน จากเหตุการณ์ทำให้ครู นักเรียน ขวัญเสีย
5 - 11 ก.พ.31	โรงเรียนบ้านสะทอกระแวงตั้งอยู่ในรัศมีวิถีการยิงปืนใหญ่ของฝ่ายตรงข้าม เคยเป็นที่ตั้งฐานปืนใหญ่ของฝ่ายเราและกระสุนปืนใหญ่ของฝ่ายตรงข้ามจึงยิงมาตกใกล้กับโรงเรียนหลายลูก
6 - 8 ก.ค.31	ทหารยุทธการของฝ่ายตำรวจตระเวนชายแดนและตำรวจพลร่มใช้สถานที่ของโรงเรียนนิคมสร้างตนเอง 1 (อาคารเรียน) เป็นที่ตั้งฐาน จึงมีกระสุนปืนใหญ่ยิงมาตกในบริเวณใกล้กับโรงเรียนอยู่บ่อย ๆ

วัน เดือน ปี	เหตุการณ์
6 - 11 ก.ค. 31	โรงเรียนนิคมพัฒนาสายโท 11 ตั้งอยู่ในรัศมีวิถีการยิงปืนใหญ่ของฝ่ายตรงข้าม กระสุนปืนใหญ่เคยตกใกล้ ๆ กับโรงเรียนหลายครั้ง ทำให้นักเรียนขาดเรียนเป็นจำนวนมาก
6 - 11 ก.ค. 31	โรงเรียนนิคมสร้างตนเอง 5 ได้รับผลกระทบโดยตรง กระสุนปืนใหญ่ยิ่งมาตกใกล้กับโรงเรียน ทำให้นักเรียนเสียชีวิต 5 คน และราษฎร 3 คน บาดเจ็บอีกเป็นจำนวนมาก
6 - 12 ก.ค. 31	กระสุนปืนใหญ่ของฝ่ายตรงข้าม ยิงปืนใหญ่มาตกในบริเวณโรงเรียนนิคมสร้างตนเอง 2 และใกล้ ๆ กับบริเวณโรงเรียนหลายครั้ง ทำให้นักเรียนและครูเสียชีวิต นักเรียนต้องหลบลงหลุมหลบภัยหลายครั้ง และขาดเรียนมาก
ปี พ.ศ.2532	ไม่มีรายงานเหตุการณ์

เหตุการณ์ชายแดนไทย - กัมพูชา ด้านจังหวัดปราจีนบุรี

วัน เดือน ปี	เหตุการณ์
20 มี.ค.32	มีสถานการณ์สู้รบของกองกำลังภายนอกประเทศ ตามแนวชายแดนไทย - กัมพูชา ด้านตำบลคลองน้ำใส อำเภอรัฐประเศตลอดทั้งคืนมีการปะทะกัน เป็นระยะจนกระทั่งรุ่งเช้าของวันที่ 21 มีนาคม 2532 เวลาตั้งแต่ 06.00 - 10.00 น. ได้มีการปะทะกันหนักมาก ทั้งปืนเล็กและปืนใหญ่ และจรวดพื้นสู่อากาศ ยังผลให้เกิดเสียงปืนและกระสุนปืนพลัดเข้ามาตกในเขตไทยจำนวนมาก จนไม่สามารถนับจำนวนได้ ชาวบ้าน ราษฎรไทยได้รับความเสียหาย บาดเจ็บ 4 ราย จิวคาย 2 ตัว บ้านเรือนพังเสียหาย 1 หลัง การสู้รบยังคงมีต่อเนื่องไปเป็นระยะ ครู นักเรียนปลอดภัย

วัน เดือน ปี

เหตุการณ์

โรงเรียนที่ได้รับผลกระทบทั้งสิ้น 6 โรงเรียน คือ โรงเรียน
อพป. คลองน้ำใส โรงเรียนบ้านเขาน้อย โรงเรียนบ้านกุดหิน
โรงเรียนบ้านโคกสะพานขาว โรงเรียนบ้านจัดสรรสามัคคี
โรงเรียนบ้านแสนสุข โรงเรียนส่วนใหญ่ทุกโรงเรียนปล่อยเด็ก
ชั้น ป.1 - ป.5 คงให้เด็กชั้น ป.6 ดำเนินการสอบตามตาราง
สอบ สถานที่สอบใช้หลุมบังเกอร์บ้าง บ้านพักครูบ้าง

24 มี.ค. 32

สถานการณ์การสู้รบยังคงดำเนินติดต่อกัน เรื่อยมาและ
ทวีความรุนแรงมากยิ่งขึ้น ยังผลให้มีผลกระทบคือความปลอดภัย
และทรัพย์สินของราษฎร ครู นักเรียน โรงเรียนตามแนว
ชายแดนในเขตพื้นที่ตำบลคลองน้ำใส ตลอดแนวนับตั้งแต่พื้นที่
หมู่ที่ 1, 2, 4, 5, 6, 9, 10, และตำบลผ่านศึกบางส่วน
ชาวบ้าน ราษฎรต้องอพยพออกจากพื้นที่ โดยมีส่วนราชการ
หน่วยงานต่าง ๆ เข้าไปให้ความช่วยเหลือ ขณะนี้ทั้งหมดได้
อพยพมาอยู่รวมกันที่โรงเรียนบ้านทศเจริญ ตำบลท่าข้าม
ความเสียหายยังไม่สามารถประมาณการได้ ทราบแต่เพียงว่า
ราษฎรเสียชีวิต 1 ราย เจ้าหน้าที่ตำรวจ ศชค. บาดเจ็บ
1 นาย ราษฎรบาดเจ็บ 9 ราย โรงเรียนในเขตพื้นที่สอบ
วัดผลปลายปีเสร็จเรียบร้อยแล้ว จึงได้สั่งปิดเรียน

8 เม.ย. 32

มีลูกปืนใหญ่มาตกบริเวณชายแดนไทยตั้งแต่หลังโรงเรียน
ชุมชนบ้านโนนสาวเอ้ ไปทางผ่านศึก หมู่ที่ 3 และหมู่ที่ 5
จำนวน 5 ลูก บริเวณที่ลูกปืนตกอยู่เขตชายแดนและเป็นทุ่งนา
ไม่มีผู้ใดได้รับบาดเจ็บและเสียหาย

วัน เดือน ปี	เหตุการณ์
2 ก.ค. 32	ได้มีการปะทะกันของกองกำลังต่างชาติตรงข้ามที่ทำการทหารผ่านศึกและหมู่ 5 ทำให้มีกระสุนปืนกลและจรวดตกเข้ามาในเขตแดนไทยจำนวนมาก
20 ก.ค. 32	ได้มีกระสุนปืนกลและจรวดมาตกที่หมู่ 3 และหมู่ 5 ค่ายลผ่านศึก และทำลายบ้านของราษฎรในเขตบริการของ ร.ร. ทำให้บ้านเรือนได้รับความเสียหาย
26 ก.ค. 32	มีการยิงจรวดเข้ามาในเขตแดนไทยเป็นจำนวนมากและกระสุนปืนกลได้เข้ามาตกในหมู่บ้าน หมู่ 5 ค่ายลผ่านศึก เขตบริการของโรงเรียนอีก
26 ก.ย. 32	มีการสู้รบของกองกำลังต่างชาติบริเวณประเทศกัมพูชา ตลอดแนวชายแดนไทยด้านบ้านใหม่ปากอ่อง บ้านแสนสุข และบ้านคลองน้ำใส อำเภออรัญประเทศ เสียงปืนดังอยู่ตลอดเวลา จนกระทั่งเวลาประมาณ 17.35 น. ได้มีกระสุนปืนใหญ่จากประเทศกัมพูชาเข้ามาตกในเขตบริเวณบ้านแสนสุข จำนวน 5 ลูก ตกบริเวณทุ่งนา 3 ลูก และตกในเขตโรงเรียนบ้านแสนสุข ค่ายลคลองน้ำใส จำนวน 2 ลูก ลูกแรกตกบนถนนหน้าอาคารเรียน ห่างจากอาคารเรียน 2 เมตร ลูกที่สองตกลงบนอาคารเรียนแบบ ป.1 ข.6 ห้องเรียน จากกระสุนปืนทั้ง 2 ลูก ทำให้อาคารเรียนแบบ ป.1 ข.6 ห้องเรียน และแบบ ป.1 ก.3 ห้องเรียน ได้รับความเสียหาย ค่าเสียหายประมาณ 100,000 บาท โรงเรียนได้ปิดเรียน 3 วัน

วัน เดือน ปี

เหตุการณ์

3 ต.ค. 32

มีการสู้รบของกองกำลังภายนอกประเทศเกิดขึ้นตั้งแต่เวลา 07.45 น. ทำให้มีกระสุนปืนใหญ่มาตกในเขตประเทศไทยและตามรอยต่อของเส้นกันพรมแดน ในเขตหมู่ 7 และหมู่ 8 ตำบลคลองน้ำใส นับจำนวนเป็น 100 นัด และมีการยิงจรวดชนิดพื้นสู่พื้น 2 ชุด จำนวนประมาณชุดละ 12 นัด ทำให้เกิดปัญหาความกดดันทางใจแก่นักเรียน เพราะมีการยิงต่อเนื่องเป็นระยะ ไม่สามารถเรียนได้เป็นปรกติ ได้เตรียมเด็กไว้ใต้อาคารเรียน บริเวณใกล้เคียงกับบังเกอร์ตลอดเวลา และมีผู้ปกครองบางส่วนได้มารับเด็กกลับ ส่วนเด็กที่เหลือได้ควบคุมดูแลโดยใกล้ชิด

31 ต.ค. 32

มีกระสุนปืนใหญ่เข้ามาตกในประเทศไทย บริเวณโรงเรียนบ้านโคกสะแบง ตำบลท่าข้าม อำเภอรัญประเทศ ประมาณ 5 นัด ตกกลางที่นาของชาวบ้าน สร้างความเสียหายแก่ข้าวที่กำลังตั้งท้องอย่างมาก ต่อมาเวลาประมาณ 16.30 น. วันเดียวกัน ได้มีกระสุนปืนเข้ามาตกในประเทศไทยอีก ขณะนั้นได้มีภิกษุเจ้าอาวาสวัดบ้านใหม่ปากช่อง ตำบลคลองน้ำใส ได้เดินทางเข้าร่วมกับภิกษุและสามเณรอีก 4 รูป ถูกสะเก็ดกระสุนปืนใหญ่จิวรชาติ แต่ไม่ได้รับบาดเจ็บ โรงเรียน ครู นักเรียน ไม่ได้รับความเสียหาย

27 พ.ย. 32

ด้านตำบลคลองน้ำใส อำเภอรัญประเทศ เวลาประมาณ 11.10 น. ได้มีกระสุนปืนใหญ่เข้ามาตกที่หมู่ 1, 6 และ 9 มีประชาชน หมู่ที่ 1 ได้รับบาดเจ็บ 1 คน และประชาชนบริเวณเขาน้อยสีชมพูได้รับบาดเจ็บอีก 1 คน และในวันเดียวกันนี้มีกระสุนปืนใหญ่ประมาณ 30 นัด และกระสุนจรวดพื้นสู่พื้นประมาณ 120 นัด มาตกบริเวณใกล้กับโรงเรียน อพป.คลองน้ำใส ลูกที่ตกโรงเรียน อพป.คลองน้ำใสนักเรียนกำลังดำเนินการสอบ

วัน เดือน ปี

เหตุการณ์

ปลายภาคเรียนอยู่ทุกชั้นเรียน จึงต้องหยุดสอบและนำเด็กนักเรียน
เข้าหลบภัยในหลุมบังเกอร์ทันที โรงเรียนเห็นว่าสถานการณ์
ดังกล่าวไม่เป็นที่น่าไว้วางใจและปลอดภัยกับนักเรียน จึงขออนุญาต
สั่งปิดเรียน ตั้งแต่วันที่ 28 พฤศจิกายน 2532 ถึงวันที่ 1 ธันวาคม
2532 เป็นเวลา 4 วัน

28 พ.ย. 32

มีสถานการณ์สู้รบของกองกำลังภายนอกประเทศตามแนว
ชายแดนไทย - กัมพูชา ด้านตำบลคลองน้ำใส บริเวณหมู่บ้าน
แสนสุข ได้มีกระสุนจรวดเข้ามาตกประมาณ 24 ลูก และตกมา
บริเวณโรงเรียนบ้านแสนสุข จำนวน 1 ลูก ขณะที่ตกโรงเรียน
กำลังทำการเรียนการสอนอยู่ ครูและนักเรียนปลอดภัย โรงเรียน
ได้รับความเสียหาย คือ ที่ประดิษฐานพระพุทธรูปและกระจกฝ้า
อาคารเรียนแบบ ป.1 ก. และ ป.1 ข. จำนวน 21 แผ่น
ค่าเสียหายยังประมาณการไม่ได้ ราษฎรในหมู่บ้านแสนสุขได้รับ
บาดเจ็บ 3 คน บ้านเรือนพังเสียหายจำนวน 3 หลัง ยุงข้าวสาร
จำนวน 2 หลัง และมีวัว ควาย ตาย 2 ตัว

เหตุการณ์ชายแดนไทย - กัมพูชา ด้านจังหวัดจันทบุรี

วัน เดือน ปี

เหตุการณ์

21 มี.ค. 31

มีการสู้รบตามแนวชายแดนอย่างหนัก โดยได้ยินเสียงปืนใหญ่ตลอดทั้งวัน และมีกระสุนปืนใหญ่จากฝั่งประเทศกัมพูชามาตกในเขตไทย ครอบคลุมพื้นที่บ้านคลองใหญ่ บ้านฝักกาด บ้านหนองบอน บ้านเขาหอม อำเภอบึงนาราง นับจำนวนไม่ต่ำกว่า 500 นัด ทำให้การสอบปลายปีของชั้น ป.2, 3 ซึ่งไปทำการสอบที่บ้านหนองบอน ต้องเลื่อนการสอบเนื่องจากนักเรียนมาสอบน้อยและ เกรงจะเป็นอันตราย

30 มี.ย. 31

มีการสู้รบตามแนวชายแดนด้านบ้านฝักกาด ห่างจากโรงเรียนประมาณ 2.5 กิโลเมตร ซึ่งอยู่ในเขตบริการของโรงเรียน กระสุนปืนใหญ่เข้ามาตกในหมู่ที่ 6 จำนวน 12 นัด นักเรียนหลบเข้าหลุมหลบภัย

1 ก.ค.31

มีกระสุนปืนใหญ่จากฝั่งประเทศกัมพูชามาตกในเขตแดนไทย ในเขตบริการของโรงเรียน บริเวณที่ดินสาธารณประโยชน์หมู่บ้านคลองใหญ่ ห่างจากอาคารเรียนประมาณ 40 เมตร จำนวน 6 นัด ได้รับความเสียหายดังนี้

1. อาคารเรียนแบบ ป.1 ช. สังกะสีขนาด 10 ฟุต ฉีกขาด 1 แผ่น กระเบื้องแผ่นเรียบแตก 1 แผ่น กระจกช่องแสงประตู 2 บาน กระจกช่องแสงหน้าต่าง 1 บาน

2. อาคารเรียนแบบ ป.1 ช กระเบื้องลอนคู่แตก 5 แผ่น กระเบื้องแผ่นเรียบ 1 แผ่น

3. อาคารอเนกประสงค์แบบ สปช. 201-26 กระเบื้องลอนคู่ 2 แผ่น

วัน เดือน ปี

เหตุการณ์

4. อาคารเรียนแบบ สปช. 103-26 กระเบื้องลอนคู่
15 แผ่น

5. บ้านพักครู กระเบื้องลอนคู่ 5 แผ่น บานหน้าต่าง
ไม้สัก 1 บาน ส่วนคณะครูปลอดภัย

8 ก.ค. 31

มีการสำรวจแนวชายแดนเล็กน้อย กระสุนปืนใหญ่มาตก
ในเขตบริการโรงเรียน จำนวน 1 นัด ห่างจากโรงเรียน
ประมาณ 250 เมตร นักเรียนกำลังเรียนหนังสือต้องหลบเข้า
หลุมหลบภัยชั่วคราว ขวัญและกำลังใจไม่สู้ดีเนื่องจากตกใกล้
โรงเรียนบ้านฝักกาดมาก

5 ส.ค. 31

มีการสำรวจแนวชายแดนด้านบ้านฝักกาด กระสุนปืนใหญ่
เข้ามาตกในเขตบริการโรงเรียนในหมู่ที่ 12 บ้านเสียมจับ
จำนวน 15 นัด ห่างจากโรงเรียนประมาณ 2.5 กิโลเมตร
ครู นักเรียน ภารโรงต้องหลบเข้าหลุมหลบภัยชั่วคราว

20 ก.ย. 31

มีกระสุนปืนใหญ่มาตกในเขตบริการของโรงเรียนบริเวณ
บ้านคลองใหญ่และบ้านมะรุบ ห่างจากโรงเรียนไปทางทิศตะวันออก
ประมาณ 500 เมตร จำนวน 10 นัด ส่วนชีวิตและทรัพย์สิน
ปลอดภัย

16 พ.ย. 31

มีกระสุนปืนใหญ่จากฝั่งประเทศกัมพูชา มาตกในเขต
บริการของโรงเรียนบริเวณทางด้านทิศตะวันออกของหมู่บ้าน
คลองใหญ่ ใกล้ฐานทหารพราน 544 ห่างจากโรงเรียนประมาณ
500 เมตร จำนวน 10 นัด ส่วนชีวิตและทรัพย์สินปลอดภัย ในการ
ยิงปืนใหญ่ครั้งนี้ ได้ไปตกที่คลังของกองกำลังเขมรแดงบนเขา
ฝักกาด ทำให้มีทหารเขมรแดงเสียชีวิต 2 นาย

ปี พ.ศ. 2532

ไม่มีรายงานเหตุการณ์ชายแดน

เหตุการณ์ชายแดนไทย - กัมพูชา ด้านจังหวัดตราด

วัน เดือน ปี	เหตุการณ์
4 ก.ค. 32	<p>มีกระสุนปืนใหญ่ยิงมาตกห่างจากโรงเรียนบ้านคลองขวาง ประมาณ 2 กิโลเมตร และเนื่องจากการสู้รบตามแนวชายแดน ในช่วงใกล้โรงเรียนนี้มีการยิงปืนใหญ่ได้ดกกันไป-มา เป็นเวลายาวนานตลอดทั้งวัน นักเรียนบางส่วนไม่สามารถมาโรงเรียนได้ และจากเหตุการณ์นี้ทำให้ประชาชนเกิดความหวาดกลัวอพยพไปอาศัยอยู่ที่โรงเรียนจำนวน 19 ครอบครัว รวม 67 คน โรงเรียนได้ให้ที่พักอาศัยและอาหารเพื่อบรรเทาความเดือดร้อน และในวันที่ 5 กรกฎาคม 2532 เหตุการณ์ยังไม่สงบ มีนักเรียนจากโรงเรียนป่าไม้อุทิศ จำนวน 13 คน อพยพมากับผู้ปกครองจำนวนหนึ่ง ทางโรงเรียนได้ให้นักเรียนเรียนร่วมกันกับนักเรียนโรงเรียนบ้านคลองขวาง เหตุการณ์อื่น ๆ เรียบร้อยไม่มีผู้ใดได้รับอันตราย</p>
5 ก.ค. 32 เวลา 06.45-09.30 น.	<p>ในวันเดียวกัน เวลาประมาณ 12.00 น. ได้มีการสู้รบของกองกำลังต่างชาติบริเวณสันเขายรรทัดตรงกับโรงเรียนบ้านคลองประทุน ทำให้มีลูกกระสุนปืนใหญ่ยิงเข้ามาตกในเขตแดนไทยเป็นจำนวนมาก จนถึงเวลาประมาณ 15.00 น. เหตุการณ์จึงสงบ และได้ทราบข่าวว่ามีนักเรียนหญิงเรียนอยู่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ซึ่งได้หยุดเรียนและพักอยู่ที่บ้าน ถูกกระสุนปืนใหญ่ได้รับบาดเจ็บพร้อมกับผู้ปกครอง 1 ราย และ ศชด. 117 ให้นำส่งโรงพยาบาลแล้ว</p> <p>มีการยิงสู้รบกันขึ้นอีก เมื่อเหตุการณ์สงบแล้วทราบว่า มีกระสุนปืนใหญ่ยิงมาตกที่หมู่บ้านท่าเส้น ห่างจากโรงเรียนประมาณ 3 กิโลเมตร จำนวน 3 นัด ในระหว่างที่มีการยิงสู้รบ คณะครูได้นำนักเรียนเข้าหลบหลบภัย เหตุการณ์ครั้งนี้โรงเรียนไม่ได้รับความเสียหาย ครูและนักเรียนปลอดภัย</p>

การให้ความช่วยเหลือโรงเรียนประถมศึกษาในหมู่บ้านในโครงการหมู่บ้านป้องกันตนเองชายแดน
ของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ มีนโยบายที่จะต้องช่วยเหลือและ
เร่งรัดพัฒนาคุณภาพการศึกษาในโรงเรียนตามโครงการหมู่บ้านป้องกันตนเองชายแดน โดย
สนับสนุนงบประมาณในแต่ละปีมากกว่าพื้นที่อื่น ๆ เพื่อจัดการศึกษาภาคบังคับให้ทั่วถึง ให้เด็กที่
อยู่ในเกณฑ์มีโอกาสได้รับการศึกษาอย่างเท่าเทียมกัน และมุ่งเน้นปรับปรุงพัฒนาคุณภาพการเรียน
การสอนเป็นสำคัญ รวมสรุปเฉพาะรายการงบประมาณที่สำคัญตั้งแต่ปี 2526 - 2531 ดังนี้

1. ด้านอาคารและสถานที่ ให้งบประมาณเป็นค่าอาคารเรียน อาคารอเนกประสงค์
บ้านพักครู ส้วม ถังน้ำซีเมนต์ เรือนเพาะชำ บ่อเลี้ยงปลา สนามกีฬาและสร้างทูลมหลบภัย
ให้โรงเรียนต่าง ๆ รวม 438 แห่ง เป็นเงิน 88,000,000 บาท (ประมาณร้อยละ 40 ของ
ความต้องการในปัจจุบัน)

2. ด้านปรับปรุงการเรียนการสอน ให้งบประมาณเป็นค่าเครื่องเขียนแบบเรียน
เครื่องแบบนักเรียน เวชภัณฑ์ อุปกรณ์การเรียนการสอน การจัดห้องสมุด การจัดกิจกรรมสหกรณ์
วัสดุประจำโรงเรียนและการเร่งคุณภาพโรงเรียน เฉลี่ยโรงเรียนละประมาณ 15,000 บาท
ต่อปี รวมทั้งสิ้นประมาณ 7,680,000 บาท ต่อปี (ประมาณร้อยละ 60 ของความต้องการ)

นอกจากนี้ยังส่งเสริมให้เปิดสอนชั้นอนุบาลและชั้น เด็กเล็กในพื้นที่ที่มีเด็กในท้องถิ่น
ใช้ภาษาอื่นมากกว่าภาษาไทย เพื่อเตรียมความพร้อมของเด็ก สำหรับโรงเรียนในพื้นที่ชายแดน
ภาคใต้ได้จัดงบประมาณสนับสนุนการสอนศาสนาอิสลามในโรงเรียนทุกปีด้วย

3. ด้านปรับปรุงพัฒนาบุคลากรทางการศึกษา ได้ดำเนินการอบรมครูผู้สอนและ
ครูวิชาการในระดับโรงเรียนและกลุ่ม อบรม/ประชุมสัมมนาศึกษานิเทศก์และผู้บริหารการศึกษา
ทั้งระดับโรงเรียน อำเภอ จังหวัด และระดับชาติ เพื่อให้บุคลากรทุกระดับมีคุณภาพสูงขึ้นสามารถ
ปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลอย่างเป็นระบบ คิดเป็นงบประมาณโดยเฉลี่ยจังหวัดละ
ประมาณ 350,000 บาท ต่อปี รวมทั้งสิ้นประมาณปีละ 9,800,000 บาท

นอกจากนี้สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ พิจารณาเห็นว่า
ข้าราชการครูและลูกจ้างประจำ ที่ปฏิบัติงานในโรงเรียนตามแนวชายแดนและพื้นที่ล่อแหลมอันตราย
มีความจำเป็นต้องเพิ่มขวัญให้กำลังใจ และสวัสดิการพิเศษ และถือว่าบุคลากรเหล่านี้เป็นบุคคล

ที่มีความสำคัญยิ่งต่อการพัฒนาการประถมศึกษา และเป็นกำลังสำคัญในการร่วมมือพัฒนาชาติ
ด้านอื่น ๆ ด้วย จึงได้จัดทำประกันชีวิตให้ ด้านกัมพูชา 7 จังหวัด จำนวน 1,339 คน ด้าน
ลาว 3 จังหวัด 413 คน และด้านมาเลเซีย 4 จังหวัด 593 คน รวมทั้งสิ้น 14 จังหวัด
จำนวนข้าราชการครูและลูกจ้างประจำ 2,345 คน คิดเป็นเบี้ยประกัน 259,247 บาท
โดยจะได้ผลประโยชน์ ในกรณีเสียชีวิตจากอุบัติเหตุหรือจากภัยสงครามรายละเอียด 100,000 บาท
เสียชีวิตตามธรรมชาติ 50,000 บาท และการสูญเสียอวัยวะจะได้ตามสมควรแก่เหตุ

4. ด้านกิจกรรมส่งเสริมการเรียนของนักเรียน ด้วยเหตุที่นักเรียนในพื้นที่ชนบท
ทั่วไปและตามแนวชายแดน ยังมีสุขภาพร่างกายไม่สมบูรณ์ ขาดสารอาหารและมีโรคภัยไข้เจ็บ
ประจำ มีผลกระทบต่อความเจริญทางสติปัญญาและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของเด็ก ประกอบกับ
ผู้ปกครองส่วนใหญ่ก็มีรายได้น้อย ไม่สามารถช่วยเหลือให้เด็กของตนได้กินอยู่อย่างถูกต้องได้
จึงสนับสนุนงบประมาณให้โรงเรียนทุกโรงเรียนจัดกิจกรรมโครงการอาหารกลางวัน โรงเรียน
8,000 บาท รวมเป็นเงินทั้งสิ้น 4,096,000 บาท

เนื่องจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ได้รับงบประมาณแต่ละปี
มีจำนวนจำกัด ไม่พอกับความต้องการและความขาดแคลนของโรงเรียน ซึ่งในปัจจุบันได้จัด
งบประมาณสนับสนุนด้านอาคารสถานที่เพียงร้อยละ 40 ของความต้องการทั้งหมด และด้าน
การเรียนการสอนร้อยละ 60 เท่านั้น ดังกล่าวแล้วข้างต้น จึงมีความจำเป็นต้องขอความร่วมมือ
ช่วยเหลือจากหน่วยงานและองค์กรอื่น ๆ ซึ่งก็ได้รับความร่วมมือช่วยเหลือเป็นอย่างดีตลอดมา
โดยเฉพาะในพื้นที่ตามโครงการ ปชด. ได้รับความอนุเคราะห์จากศูนย์อำนวยการร่วมกองบัญชา
การทหารสูงสุด พิจารณาจัดสรรงบประมาณช่วยเหลือจากต่างประเทศ ตั้งแต่ปีงบประมาณ
2525-2530 เป็นจำนวนเงินทั้งสิ้น 37,330,310 บาท และยังช่วยเหลือเครื่องอุปโภคบริโภค
แก่นักเรียนอีกส่วนหนึ่ง แยกรายการช่วยเหลือดังนี้

1. สหรัฐอเมริกา รวม 12,844,955 บาท ช่วยเป็นค่าสร้างอาคารเรียน
บ้านพักครู ส้วม ถังน้ำ รางน้ำฝน อุปกรณ์การศึกษา รวม 48 โรงเรียน คิดเป็นเงิน
11,875,320 บาท และสนับสนุนเป็นทุนดำเนินการโครงการเกษตรเพื่ออาหารกลางวัน
16 โรงเรียน เฉลี่ยโรงเรียนประมาณ 66,000 บาท ให้แก่โรงเรียนในพื้นที่ชายแดนไทย-กัมพูชา
และลาว รวมทั้งสิ้น 64 โรงเรียน

2. ฐิ่ปูน จำนวน 2,655,000 บาท เป็นค่าสร้างอาคารเรียน บ้านพักครูและส้วม ให้แก่โรงเรียนพื้นที่ชายแดนด้านปราจีนบุรี 2 โรงเรียน

3. ยูนิเซฟ จำนวน 1,833,955 บาท เป็นค่าซื้ออุปกรณ์การครัวสนับสนุนโครงการอาหารกลางวัน เป็นเงิน 336,000 บาท และเป็นค่าเครื่องแบบนักเรียน เป็นเงิน 1,497,955 บาท รวม 75 โรงเรียน

4. UNBRO ได้สนับสนุนเครื่องบริโภค ได้แก่ ข้าวสาร อาหารกระป๋องและน้ำมันพืช โดยผ่านกองกำลังสุรนารี กองทัพภาคที่ 2 และกองกำลังบูรพา กองทัพภาคที่ 1 ให้แก่โรงเรียนในพื้นที่ชายแดนรวม 7 จังหวัด ประมาณ 500 โรงเรียน และคิดเป็นมูลค่าเฉลี่ยปีละ/โรงละ 40,000 บาท รวมทั้งสิ้น 20,000,000 บาท/ต่อปี

รวมงบประมาณปกติของ สปช. ประมาณ	185,255,000 บาท
รวมงบประมาณช่วยเหลือจากต่างประเทศ	37,333,910 บาท
รวมทั้งสิ้นประมาณ	222,588,910 บาท

นอกจากนี้ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติยังได้รับการสนับสนุนแรงงาน กำลังใจ กำลังความคิด ทริพย์และสิ่งของ ช่วยเหลือพัฒนาการประถมศึกษาอีกเป็นจำนวนมาก จากหน่วยงานของ 4 กระทรวงหลักและองค์กรอื่น ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน ทำให้คุณภาพของนักเรียนมีคุณสมบัติที่พึงประสงค์ขึ้นมาก ในระยะ 5 ปีที่ผ่านมา แต่อย่างไรก็ตามสภาพปัจจุบัน ปัญหาของโรงเรียนยังมีความต้องการและขาดแคลนปัจจัยในการช่วยพัฒนา ประกอบกับงบประมาณที่ได้รับอยู่ในวงจำกัด จึงยังต้องการความช่วยเหลือจากองค์กรอื่นอีกอย่าง ต่อเนื่อง

การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในโรงเรียนประถมศึกษา

คำว่า "กิจกรรมการเรียนการสอน" บางครั้งใช้ว่า กิจกรรมในหลักสูตร
วิจัย ราษฎร์ศิริ (2526) ได้ให้ความหมายไว้ดังนี้

... กิจกรรมในหลักสูตรหมายถึง กิจกรรมการเรียนการสอนซึ่ง เป็นหน้าที่ของครู
ในการจัดการเรียนการสอน เพื่อให้นักเรียนพัฒนาทุกด้าน โดยเกิดพฤติกรรมด้านความรู้ ทักษะ
และทัศนคติที่พึงประสงค์ เน้นให้นักเรียนเป็นศูนย์กลาง ให้นักเรียนเรียนรู้ด้วยตัวเอง มุ่งให้
ผู้เรียนรู้จักทำ รู้จักแก้ปัญหาโดยการปฏิบัติจริง...

กิจกรรมการเรียนการสอนจึง เป็นกิจกรรมที่ครูจัดให้นักเรียน การสอนของครูเป็น
ขั้นตอนสำคัญของหลักสูตร เพราะถึงแม้จะมีการเปลี่ยนแปลงหลักสูตรให้ได้อย่างไร แต่ถ้าหากวิธี
สอนหรือการจัดกิจกรรมการสอนของครูไม่เปลี่ยนแปลงจากที่เคยปฏิบัติ การเปลี่ยนแปลงหลักสูตร
ก็ต้องประสบความล้มเหลวอย่างแน่นอน (กรมวิชาการ, 2519)

หลักสูตรกับการเรียนการสอนมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกันมากอาจถือได้ว่าหลักสูตรเป็น
เครื่องประกันคุณภาพของการเรียนการสอนและกำหนดทิศทางของการศึกษาให้สอดคล้องกับ
ความต้องการของประเทศ ครูจึงต้องศึกษาหลักสูตรและนำหลักสูตรไปใช้ให้ถูกวิธี (พัฒนา ธิติเสรี,
2521)

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2526) ได้กล่าวเกี่ยวกับการจัด
กิจกรรมการเรียนการสอนตามหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 ว่ามุ่งส่งเสริมให้ครู
ผู้สอนใช้วิธีการสอนหลาย ๆ วิธี และจัดกิจกรรมให้แก่เด็กให้ครบทุกกลุ่มประสบการณ์ โดยให้
เด็กได้ปฏิบัติจริง ทั้งที่โรงเรียนและที่บ้าน จากสื่อการเรียนการสอนทุกประเภทที่โรงเรียนมีอยู่
ทั้งที่รัฐจัดซื้อ จัดหาให้ ครูผลิตและจัดหาเองจากสภาพแวดล้อม วัสดุอุปกรณ์และทรัพยากรบุคคลที่
มีในท้องถิ่น เพื่อให้เด็กเกิดการเรียนรู้ เกิดทักษะ ทัศนคติ คุณธรรม จริยธรรม และประสบการณ์
ต่าง ๆ ครบถ้วนตามที่หลักสูตรพึงประสงค์

การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เป็นกระบวนการที่เราให้ผู้เรียนแสดงออกและมีส่วน
ร่วมในการเรียน และยังเป็นการศึกษาให้ผู้เรียนแก้ปัญหาด้วยตนเอง (สุนน อมรวิวัฒน์, 2524)
ขั้นตอนที่สำคัญที่สุดของการนำหลักสูตรไปใช้ คือ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ซึ่ง
สุนน อมรวิวัฒน์ (2531) ได้กล่าวถึงลักษณะกิจกรรมการเรียนการสอนที่ดี ควรมีลักษณะดังนี้

1. กิจกรรมการเรียนการสอนที่ดี ควรเป็นไปเพื่อความเจริญทุกด้านให้แก่ผู้เรียน แต่เดิมผู้บริหารโรงเรียนมักจะเข้าใจว่าโรงเรียนจะได้ชื่อว่าสอนดีถ้าสามารถจะทำให้เด็กเรียนพัฒนาทางสติปัญญาได้ดี (เรียนเก่งทางวิชาการ) แต่ในแนวคิดใหม่นี้ถือว่า กิจกรรมการเรียนการสอนจะต้องเป็นไปเพื่อให้เด็กได้มีสุขภาพอนามัย มีความเจริญทางร่างกาย ความเคลื่อนไหว และความสัมพันธ์ระหว่างกล้ามเนื้อ เนื้อประสาทสัมผัสต่าง ๆ นักเรียนจะต้องได้รับการสนองตอบทางอารมณ์ ได้มีโอกาสเขียน เช่น วาด บันทึบ ร้องเพลง และได้เล่น เรียนร่วมกันเพื่อความเจริญเติบโตทางสังคมอีกด้วย

2. กิจกรรมการสอนที่ดี ควรทำให้ผู้เรียนได้แสดงออกและมีส่วนร่วมในการเรียน จากข้อความนี้จึงแปลความได้ว่า ครูจะไม่ยืนสอนหนังสือโดยให้นักเรียนนั่งอ่าน เขียน ฟังแค่เสียงอย่างเดียวเท่านั้น ครูจะต้องหาสื่อการสอนประเภทต่าง ๆ มาเราให้นักเรียนได้แสดงออกและร่วมกิจกรรมอย่างเต็มที่ การทำกิจกรรมร่วมกันเป็นกลุ่ม การจัดสถานการณ์จำลอง การเล่นเกม การอ่านแผนที่ แผนที่ สถิติและกราฟ การอภิปราย การวิพากษ์วิจารณ์ การแข่งขันแก้ปัญหาเหล่านี้เป็นตัวอย่างกิจกรรมที่จะทำให้เด็กเรียนได้เรียนด้วยวิธีที่ถูกต้อง และทำให้เกิดความสัมพันธ์อันดีระหว่างครูกับนักเรียนและระหว่างตัวนักเรียนด้วยกันเอง

3. กิจกรรมการสอนที่ดี ควรให้โอกาสและให้ความสำคัญของนักเรียนทุกคนในชั้น ในการสอนแต่ละชั่วโมงครูจะต้องได้สื่อสารสัมพันธ์กับนักเรียนทุกคนในชั้น มิใช่สนใจแค่เด็กที่นั่งข้างหน้า เด็กที่ตอบคำถามเก่ง หรือเด็กที่มีปัญหาบางคนเท่านั้น การแสดงอุปกรณ์การสอนอย่างใดอย่างหนึ่ง ควรให้ได้และเห็นทั่วกัน ได้มีโอกาสทำการทดลองอย่างทั่วถึงกัน การจัดกิจกรรมใด ๆ ควรให้นักเรียนหลายคนได้มีส่วนร่วมให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ การเรียกถาม การให้ออกมาแก้ปัญหา หรือแสดงออกอย่างใดอย่างหนึ่ง ควรผลัดเปลี่ยนเรียกนักเรียนให้ครบทุกคนถ้ามีกิจกรรมมากพอ ไม่ควรทอดทิ้งให้เด็กคนใดคนหนึ่งรู้สึกว่าคุณเองไม่เกี่ยวข้องกับภาระเรียนในช่วงเวลานั้น ๆ หรือหันไปสนใจเรื่องอื่นที่ไม่เกี่ยวข้องกับภาระเรียน

4. กิจกรรมการสอนที่ดี ควรฝึกฝนวิธีการแสวงหาความรู้ และวิธีการแก้ปัญหาด้วยตนเองแก่นักเรียน การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในปัจจุบันนี้ครูจะไม่เป็นผู้บอกทุกสิ่งทุกอย่างแก่นักเรียนตลอดไป แต่ครูจะให้นักเรียนได้ร่วมปรึกษาหารือกัน ในการหาวิธีค้นคว้ารวบรวมข้อมูลจากหนังสือภาพ แผนที่ และแหล่งวิทยาการต่าง ๆ มีการฝึกกระบวนการกลุ่มเพื่อร่วมกันหาทางแก้ปัญหาด้วยวิธีการหลาย ๆ วิธี คุณสมบัติที่ได้จากการฝึกฝนเช่นนี้ จะติดตัวนักเรียนไปเพื่อเป็นคนที่รู้จักวิธีการแสวงหาความรู้ และแก้ปัญหาได้

5. กิจกรรมการสอนที่ดำเนิน ควรมึบรรยากาศที่รื่นรมย์ สนุกสนานและเป็นกันเอง โรงเรียนประถมศึกษานั้น เป็นโรงเรียนที่สอนเด็กระหว่าง 6-15 ปี เด็กในวัยนี้ยังมีช่วงระยะเวลาความสนใจที่ค่อนข้างสั้น ดังนั้นในการจัดกิจกรรมแต่ละชั่วโมง นอกจากครูจะนำกิจกรรมหลัก เช่น การบรรยาย อภิปราย ค้นคว้า อ่าน เขียน ทำแบบฝึกหัด แล้วครูควรมีกิจกรรมสลับ เช่น การเล่านิทาน การฟังและร้องเพลง การเล่นเกม การแข่งขัน การประมมือ เป็นต้น การสร้างบรรยากาศในชั้นเรียนให้ดูสดใสร่าเริง จะทำให้นักเรียนมีความรู้สึกอิสระ และไม่รู้สึกว่าถูกบีบบังคับจนเกินไป แต่ทั้งนี้ก็ต้องไม่ลืม เรื่องการที่จะให้นักเรียนมีระเบียบวินัยในตนเอง

นอกจากนี้การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อให้สอดคล้องกับ เนื้อหาวิชานั้นก็มีความสำคัญและจำเป็นอย่างมาก สิทธิวรรณ ศรีพหล และธีรยุทธ เสนีย์วงศ์ ณ อยุธยา (2527) ได้กล่าวถึงแนวทางในการเลือกวิธีสอนหรือกำหนดกิจกรรมที่ใช้ในการสอน โดยสรุปดังนี้

1. เป็นกิจกรรมที่สามารถสนองวัตถุประสงค์ของบทเรียนอย่างแท้จริง
2. เป็นกิจกรรมที่ช่วยให้ผู้เรียนสามารถบรรลุวัตถุประสงค์การสอนในด้านความเข้าใจเนื้อหาสาระ เจตคติหรือทักษะอย่างใดอย่างหนึ่งทั้ง 3 ประการ อันถือเป็นหัวใจของวัตถุประสงค์การสอน
3. เป็นกิจกรรมที่สอดคล้องกับวัยและความพร้อมของผู้เรียน
4. เป็นกิจกรรมที่สนองต่อความสนใจของผู้เรียน เป็นส่วนใหญ่
5. เป็นกิจกรรมที่สอดคล้องกับพื้นฐานทางสังคมของผู้เรียน
6. เป็นกิจกรรมที่ท้าทายให้ผู้เรียนอยากปฏิบัติและอยากเข้าร่วม
7. เป็นกิจกรรมที่พัฒนาความคิดให้แตกฉาน ให้เป็นผู้คิด เป็น ทำเป็นและแก้ปัญหาอย่าง เป็นระบบ
8. เป็นกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ใช้ความคิดสร้างสรรค์อย่างเต็มที่
9. เป็นกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้นักเรียนทุกคนได้ปฏิบัติ
10. เป็นกิจกรรมที่ประหยัด เวลาและทรัพยากร
11. เป็นกิจกรรมที่สอดคล้องกับสภาพโรงเรียนและชุมชน
12. เป็นกิจกรรมที่เหมาะสมและสอดคล้องกับวัฒนธรรมของสังคมและท้องถิ่น

หลักสูตรประถมศึกษา

แต่เดิมมาครูใหญ่และครูในโรงเรียนประถมศึกษา ไม่ค่อยได้สนใจหลักสูตรแม่บทของกระทรวงศึกษาธิการมากนัก สิ่งที่น่าสนใจและใช้เป็นแม่บทในการจัดการเรียนการสอนในแต่ละชั้น คือ ชุดหนังสือแบบเรียนของชั้นนั้น ๆ เมื่อมีหนังสือแบบเรียนก็ใช้เป็นเครื่องมือในการกำหนดเนื้อหาของการสอน ถ้าสอนจบหนังสือแบบเรียนแล้วก็ถือว่า เป็นการสอนจบหลักสูตรไปโดยอัตโนมัติ ทั้งนี้ เป็นเพราะหนังสือแบบเรียนได้นำเอาหัวข้อ เนื้อหาจากหลักสูตรมาเขียนอธิบายความนั้นเอง

ปัจจุบันนี้หลักสูตรประถมศึกษา มีใช้ที่รวมของหัวข้อเนื้อหาวิชาเท่านั้น หลักสูตรแม่บทที่วางไว้ได้ครอบคลุมถึงหลักการ จุดหมาย จุดประสงค์ของการเรียนรู้ ความคิดรวบยอด เนื้อหาวิชาและกิจกรรม รวมไปถึงการประเมินผล นอกจากตัวหลักสูตรแม่บทแล้ว ยังมีเอกสารประกอบหลักสูตร เช่น แผนการสอน (ซึ่งมีลักษณะคล้ายประมวลการสอนเดิม แต่ละเอียงคกว่า) คู่มือครู และกำหนดการสอน เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีหนังสือเรียน หนังสืออ่านเพิ่มเติม หนังสืออ่านประกอบ แบบฝึกหัด บัตรงาน ที่ให้นักเรียนได้ใช้เรียนอีกด้วย (สุน อมรวิวัฒน์, 2524)

หลักสูตรนับว่าเป็นสิ่งสำคัญและเป็นแนวทางในการชี้ทิศทางของการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในโรงเรียน หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง หลักสูตรเป็นมวลประสบการณ์ทั้งหมดที่จัดให้ผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนพัฒนาไปตามความมุ่งหมายที่กำหนดไว้ ดังที่ ภิญญู สาธิต (2516) ได้ให้ความหมายของหลักสูตรว่า "หลักสูตรคือบรรดาประสบการณ์ทั้งปวงที่โรงเรียนจัดให้แก่ักเรียน เพื่อให้ักเรียนได้เรียนรู้และพัฒนาไปในทิศทางที่โรงเรียนพึงปรารถนา"

ธำรง บัวศรี (2504) ได้ให้ความหมายหลักสูตรว่า หลักสูตร คือ ประสบการณ์ทางการศึกษาที่ทางโรงเรียนจัดขึ้นเพื่อให้เด็กได้รับการฝึกฝน อบรมในด้านต่าง ๆ อย่างดีที่สุดจนสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมของคนอย่างมีความสุข สามารถประกอบอาชีพได้ตามความปรารถนา

เอกวิทย์ ณ ถลาง (2508) ได้ให้ความหมายว่า หลักสูตรหมายถึง มวลประสบการณ์ทั้งหลายที่จัดให้เด็กได้เรียนเนื้อหาวิชา ทักษะคติ แบบพฤติกรรม กิจวัตร และสิ่งแวดล้อม หรือสิ่งใดก็ตาม ซึ่งเรามุ่งหวังจะให้เกิดการเรียนรู้ขึ้นกับเด็ก เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมกับเด็ก เราถือ เป็นหลักสูตรทั้งสิ้น หลักสูตรตามความหมายนี้กินความไปถึงประมวลการสอน แบบเรียน ตลอดจนวิธีสอน และกิจกรรมต่าง ๆ ด้วย

สมิทร คุณานุกร (2520) ได้ให้ความหมายว่า หลักสูตร หมายถึง โครงการที่ประมวล ความรู้และประสบการณ์ทั้งหลายที่โรงเรียนจัดให้กับนักเรียน ไม่ว่าจะ เป็นภายในหรือภายนอก โรงเรียนก็ตาม เพื่อให้ผู้เรียนพัฒนาไปตามความมุ่งหมายที่กำหนดไว้

สมน อมรวิวัฒน์ (ม.ป.ป.) ได้ให้ความหมายว่า หลักสูตร คือ แนวประสบการณ์ ทั้งหมดที่มุ่งหมายให้นักเรียนได้รับการศึกษาทั้งในแง่วิจารณ์และพัฒนาทุกด้าน ครอบคลุมถึงการ กำหนดกิจกรรมการเรียนการสอน และวิธีอบรมนักเรียนในชั้นเรียน

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2521) ได้ให้ความหมายว่า หลักสูตร หมายถึง สิ่งกำหนดที่ว่าด้วย จุดหมาย แนวทาง วิธีการ เนื้อหา และวัสดุอุปกรณ์ในการจัดกิจกรรมการเรียน การสอน

จากคำนิยามหลักสูตรของนักการศึกษา สรุปสาระสำคัญได้ว่า หลักสูตร หมายถึง มวลประสบการณ์ หรือ ประสบการณ์ทั้งหลาย ทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน ที่โรงเรียนกำหนด ขึ้นตามความมุ่งหมาย และจัดดำเนินการให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ ลำดับชั้นประสบการณ์ หรือ กิจกรรมจัดโดยกระบวนการคิดและการปฏิบัติเพื่อให้นักเรียนได้พัฒนาตามความต้องการ ความสนใจ ของตนเอง ตามทิศทางที่โรงเรียนปรารถนา อันสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมของชีวิตในทุก ๆ ด้าน ฉะนั้นหลักสูตรจึง เป็นสิ่งที่ครอบคลุมกิจกรรมทุกอย่างที่เสริมสร้างชีวิตของนักเรียนทั้งในโรงเรียน ในบ้าน และในชุมชนของชาติ

หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521

ลักษณะและสาระสำคัญของหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 มีดังนี้

1. หลักการ หมายถึง แนวทางหรือทิศทางของการประถมศึกษา ที่มุ่งจะให้เกิด ประโยชน์แก่คนไทยทุกคน ด้วยความเสมอภาค และเป็นธรรม กำหนดไว้ 3 ประการคือ

1.1 เป็นการศึกษาเพื่อปวงชน

1.2 เป็นการศึกษาที่มุ่งให้ผู้เรียนนำประสบการณ์ที่ได้จากการเรียนไปใช้ ประโยชน์ในการดำรงชีวิต

1.3 เป็นการศึกษาที่มุ่งสร้างเอกภาพของชาติ โดยมีเป้าหมายหลักร่วมกัน แต่ให้ท้องถิ่นมีโอกาสที่จัดหลักสูตรบางส่วน ให้เหมาะสมกับสภาพความต้องการได้

2. จุดหมาย หมายถึง แนวทางการดำเนินงานสร้างเด็กไทยในระดับประถมศึกษา ให้สัมฤทธิ์ผลตามหลักการและแนวนโยบายที่กำหนดไว้ มี 4 หมวด คือ

2.1 คุณสมบัตินี้ต้องการเน้น หมายถึง คุณธรรมอันดีงามที่จะต้องสร้างเสริม ให้มีขึ้นในตัวผู้เรียน ได้แก่ ความเสียสละ ความมีวินัย ความอดทน ความซื่อสัตย์ ความขยันหมั่นเพียร

2.2 ความรู้และทักษะพื้นฐานในการดำรงชีวิต หมายถึง ความรู้ ความเข้าใจ และการปฏิบัติคนในการดำรงชีวิตของผู้เรียน ทั้งในด้านที่เกี่ยวกับส่วนตน ส่วนรวม ทรัพยากรและ ธรรมชาติที่แวดล้อม

2.3 ชีวิตที่สงบสุข หมายถึง การสอนและฝึกให้ผู้เรียน รู้จักคน ปฏิบัติคน ปรับคน ให้มีความสุขทั้งทางใจและทางกาย

2.4 สมาชิกที่ดีของชุมชนและชาติ หมายถึง การปฏิบัติคนเป็นพลเมืองดี สร้างความเจริญมั่นคงให้แก่ชุมชนและชาติ รักและภูมิใจที่เกิดในแผ่นดินไทย

3. โครงสร้างและเนื้อหา

3.1 โครงสร้าง หมายถึง บวลงประสมการณ์หรือกลุ่มเนื้อหาวิชา ที่จัดให้ผู้เรียน เรียนรู้ มี 5 กลุ่ม ดังนี้

3.1.1 กลุ่มทักษะที่เป็นเครื่องมือการเรียนรู้ ประกอบด้วย ภาษาไทย และคณิตศาสตร์

3.1.2 กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ว่าด้วยกระบวนการแก้ปัญหา ของชีวิตและสังคม กล่าวถึงปัญหาและความต้องการของมนุษย์ในด้านต่าง ๆ เพื่อความดำรงอยู่ และการดำเนินชีวิตที่ดี กำหนดเนื้อหาเป็น 12 หน่วย

3.1.3 กลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย ว่าด้วยกิจกรรมที่เกี่ยวกับการพัฒนา และสร้างนิสัย มีเรื่องสำคัญที่จะต้องศึกษา 5 เรื่อง คือ จริยศึกษา ศิลปศึกษา พลศึกษา ดนตรี และนาฏศิลป์ และกิจกรรมสร้างนิสัย

3.1.4 กลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพ ว่าด้วยประสบการณ์ทั่วไปในการทำงานและความรู้พื้นฐานในการประกอบอาชีพ จัดให้เรียน 3 เรื่อง คือ งานบ้าน งานเกษตร งานประดิษฐ์ และงานช่าง และในชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 - 6 เพิ่มงานเลือก ให้เลือกเรียนอีก ห้าแขนงงาน

3.1.5 กลุ่มประสบการณ์พิเศษ ได้แก่ วิชาชีพเพื่อการดำรงชีวิต (วิชาเลือกกลุ่มการงานและพื้นฐานอาชีพ) หรือภาษาอังกฤษที่เกี่ยวกับชีวิตประจำวัน

3.2 รายละเอียดของเนื้อหา หลักสูตรกำหนดรายละเอียดของเนื้อหาแต่ละมวลา ประสบการณ์ที่จะต้องเรียนรู้ไว้เป็นเรื่อง ๆ และเป็นหน่วย ตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 - 6 แต่ก็เปิดโอกาสและเสนอแนะให้ยืดหยุ่นได้ตามพัฒนาการของเด็กและความเหมาะสมของท้องถิ่น เป็นสำคัญ จึงจัดเนื้อหาเป็นสามช่วง ช่วงละ 2 ปี คือ ประถมศึกษาปีที่ 1 - 2 ประถมศึกษาปีที่ 3 - 4 และประถมศึกษาปีที่ 5 - 6 ซึ่งเนื้อหานั้นอาจจะพัฒนาเปลี่ยนแปลงได้

4. อัตราเวลาเรียน หลักสูตรประถมศึกษากำหนดเวลาเรียนไว้ประมาณ 6 ปี แต่ละปีให้มีเวลาเรียนไม่น้อยกว่า 40 สัปดาห์ สัปดาห์ละไม่น้อยกว่า 25 ชั่วโมง รวมแล้วไม่น้อยกว่า 200 วัน และไม่ต่ำกว่า 1000 ชั่วโมง และเพิ่มเวลาเรียน ชั้น ป.5 - 6 อีกสัปดาห์ละ 5 ชั่วโมงต่อปีการศึกษา รวมปีละ 1,200 ชั่วโมง

5. การเรียนการสอน

หลักสูตรมุ่งให้ผู้เรียนคิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น ให้มีความมั่นใจในตนเอง สามารถช่วยตนเองและสังคมได้ การสอนเน้นในด้านกิจกรรมเพื่อให้เกิดการเรียนรู้

6. การประเมินผลการเรียนการสอน

การประเมินผลมิได้เน้นการสอบไล่ปลายปี เป็นสำคัญ แต่ต้องการให้ผู้สอนประเมินผลเพื่อปรับปรุงการเรียนการสอนตลอดปี เพื่อให้รู้ว่าผู้เรียนคิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น มีวินัย และนำสิ่งที่เรียนรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวันได้หรือไม่เพียงใด

การนำหลักสูตรไปใช้ในโรงเรียน

การนำหลักสูตรไปใช้เป็นองค์ประกอบหนึ่งของหลักสูตรที่มีความสำคัญยิ่ง เพราะการนำหลักสูตรไปใช้ หรือนำไปปฏิบัติเท่านั้นที่จะทำให้ทราบว่าหลักสูตรดีหรือไม่ดี หรือบกพร่องตรงไหน ควรจะพัฒนาปรับปรุงในด้านใด เพื่อให้เหมาะสมกับสภาพของท้องถิ่น เหมาะสมกับวัยของผู้เรียน หลักสูตรนั้นถึงแม้จะได้รับการพัฒนาจัดทำขึ้นอย่างเป็นระบบแล้วก็ตาม ถ้าขาดการเตรียมการก่อนที่จะนำไปใช้ เช่น การเตรียมบุคลากรให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับจุดมุ่งหมายของหลักสูตร ให้มีความรู้ในแนวเดียวกัน มีความเข้าใจตรงกัน การเตรียมเอกสารหลักสูตร แผนการสอน คู่มือครู เอกสารอื่น ๆ อันเป็นแนวที่จะทำให้ผู้นำหลักสูตรไปใช้ได้ทำการศึกษาก่อนแล้ว หลักสูตร

นั้นก็จะไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร ความสำเร็จของหลักสูตรและเป้าหมายของการศึกษาที่ได้วางไว้ มิได้ขึ้นอยู่กับตัวหลักสูตรและวัสดุอุปกรณ์ประกอบหลักสูตรเท่านั้น แต่ขึ้นอยู่กับครูผู้สอน ผู้บริหารโรงเรียน และบุคลากรที่เกี่ยวข้องทุกระดับ ที่จะปฏิบัติตามแนวของหลักสูตรด้วยความตั้งใจจริง และมุ่งมั่นในความสำเร็จ

สมิทร คุณานุกร (2518) ได้กล่าวถึง เรื่องการนำหลักสูตรไปใช้ว่า "การนำหลักสูตรไปใช้ หมายถึง การที่ผู้บริหารโรงเรียน และครูนำเอาโครงการของหลักสูตรที่เป็นรูปเล่มไปปฏิบัติให้เกิดผล ขั้นตอนนี้รวมถึงการบริหารงานด้านวิชาการ เพื่ออำนวยความสะดวกและนักเรียนสามารถสอนและเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุด"

จิรภา ลิ้มเลิศเสถียร (2528) ได้กล่าวถึงการนำหลักสูตรไปใช้ โดยสรุปว่า การนำหลักสูตรไปใช้ หมายถึง การดำเนินการจัดประสบการณ์แก่นักเรียนในชั้นเรียน โดยผู้บริหารหรือครูแปลหรือตีความหมายต่าง ๆ ที่อยู่ในหลักสูตรออกมา เป็นกิจกรรมในการเรียนการสอน

สงัด อุทรานันท์ (2527) กล่าวว่า ผู้ถ่ายทอดในการนำเอาอุดมการณ์ของคณะพัฒนาหลักสูตรไปถึงผู้เรียนนั้น ได้แก่ ครู ซึ่งจะได้รับการสนับสนุนจากผู้บริหารที่เกี่ยวข้องทุกระดับ การทำงานเกี่ยวกับหลักสูตร จะถือว่าขั้นตอนของการใช้หลักสูตร เป็นขั้นตอนที่มีความสำคัญยิ่งของกระบวนการพัฒนาหลักสูตร ในการชี้ถึงความสำเร็จหรือล้มเหลวของหลักสูตรโดยตรง

การนำหลักสูตรไปใช้นั้น ผู้บริหารโรงเรียนเป็นผู้มีบทบาทสำคัญที่สุด ในฐานะผู้รับผิดชอบต่อการจัดการศึกษาของโรงเรียน ที่จะส่งเสริมให้ครูในโรงเรียนนำหลักสูตรไปสู่การเรียนการสอนให้เป็นไปตามจุดประสงค์ของหลักสูตร ตามปกติหลักสูตรจะมีจุดประสงค์ของกลุ่มวิชา จุดประสงค์ของรายวิชา ครูผู้สอนจะต้องเปลี่ยนแนวความคิดว่า เนื้อหารายวิชาเป็นเพียงเครื่องช่วยให้เกิดพฤติกรรมการเรียนรู้ตามจุดประสงค์ ฉะนั้น เนื้อหารายวิชาจึงมีความสำคัญน้อยกว่าจุดประสงค์ พฤติกรรมการสอนของครู จะต้องเปลี่ยนจากการสอนแบบบรรยาย อธิบาย บอกเล่า เป็นการใช้คำถามที่ให้นักเรียนคิดและตอบ ส่งเสริมให้นักเรียนได้ทำกิจกรรมเกี่ยวกับการเรียนรู้ เกิดทักษะในการทำงาน มีกระบวนการทำงานที่ดี เป็นต้น การสอนจะต้องมีการวางแผน มีแผนปฏิบัติการสอน เพื่อให้นักเรียนเกิดสมรรถภาพตามจุดประสงค์ของหลักสูตร

บทบาทของผู้บริหารและครูในการนำหลักสูตรไปใช้ในโรงเรียน

การใช้หลักสูตรในระดับโรงเรียนต้องมีการดำเนินการร่วมกัน โดยมีผู้บริหารเป็นฝ่ายอำนวยความสะดวกในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และมีครูเป็นฝ่ายปฏิบัติการในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้เป็นไปตามที่หลักสูตรกำหนด นักการศึกษาหลายท่านได้เสนอแนะแนวคิดและแนวปฏิบัติสำหรับผู้บริหารโรงเรียน เกี่ยวกับการใช้หลักสูตรไว้ดังนี้ เช่น นิพนธ์ กินาวงศ์ (2523) ได้กล่าวถึงบทบาทของครูใหญ่ว่า ผู้บริหารโรงเรียนควรมีความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับเรื่องของหลักสูตรได้แก่ ความรู้เกี่ยวกับองค์ประกอบของหลักสูตร ประเภทหลักสูตร หลักการพัฒนาหลักสูตร ทฤษฎีหลักสูตร ศึกษาคู่มือการสอนรายวิชาต่าง ๆ ส่งเสริมให้ครูจัดทำแผนการสอน เป็นต้น สัจด์ อุทรานันท์ (2528) ได้ให้แนวคิดที่ผู้บริหารโรงเรียนควรมีบทบาทในการส่งเสริมสนับสนุนการใช้หลักสูตรดังนี้

1. ทำความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตรที่โรงเรียนใช้อย่างชัดเจน ชัดแจ้ง
2. ให้บริการวัสดุหลักสูตรและสื่อการเรียนการสอนชนิดต่าง ๆ แก่ครู
3. ดำเนินการนิเทศติดตามผลการใช้หลักสูตรในโรงเรียนอย่างสม่ำเสมอ
4. กระตุ้นและส่งเสริมครูในการใช้หลักสูตรอย่างถูกต้อง เช่น จัดการอบรม หรือจัด

ประชุมสัมมนา เป็นต้น

5. ให้กำลังใจและบำรุงขวัญแก่ครูผู้ใช้หลักสูตรอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อเป็นเยี่ยงอย่างแก่ครูคนอื่น ๆ

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2520) สรุปบทบาทของครูใหญ่ด้านการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนไว้ดังนี้

1. จัดให้ครูได้ศึกษาหลักสูตรและเอกสารหลักสูตร เพื่อเตรียมการสอนและจัดการเรียนการสอนได้อย่างถูกต้อง และสอดคล้องกับสภาพท้องถิ่น
2. สนับสนุนให้ครูใช้วิธีการสอนแบบต่าง ๆ ให้เหมาะสมกับจุดประสงค์และลักษณะเนื้อหาวิชา ตลอดจนพัฒนาการของเด็ก
3. จัดโรงเรียนให้มีบรรยากาศที่ส่งเสริมการเรียนการสอน และสร้างเสริมคุณลักษณะที่พึงประสงค์ให้เกิดขึ้นแก่นักเรียน

4. ส่งเสริมการผลิตและการใช้อุปกรณ์การสอน โดยพยายามให้มีการใช้วัสดุที่มีในท้องถิ่นให้เกิดประโยชน์ให้มากที่สุด

5. สนับสนุนให้มีการสอนซ่อมเสริม เพื่อช่วยนักเรียนที่มีปัญหาทางการเรียน

6. กระตุ้นให้ครูเอาใจใส่ต่อการสอน และดูแลให้มีการปรับปรุงการสอนของครูให้เป็นไปตามแนวทางที่หลักสูตรกำหนด

7. สนับสนุนให้ครูได้นำเทคนิควิธีการสอนใหม่ ๆ มาใช้เพื่อพัฒนาการเรียนการสอน

8. จัดให้มีการประชุมครู เพื่อวางแผนร่วมกันในการแก้ปัญหาและปรับปรุงการเรียนการสอน

แผนงาน โครงการใด ๆ ก็ตาม ที่ได้จัดทำขึ้นไว้อย่างเป็นระบบ กำหนดรายละเอียด และขั้นตอนที่จะดำเนินงานไว้อย่างดี แต่ถ้าผู้นำไปปฏิบัติไม่สามารถแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นได้ แผนงานหรือโครงการนั้น ๆ ก็ล้มเหลว ไม่ประสบผลสำเร็จ ในเรื่องของการใช้หลักสูตรก็เช่นเดียวกัน บุคคลที่นำหลักสูตรไปสู่ห้องเรียนก็คือ ครูผู้สอน เป็นผู้จัดการเรียนการสอน เพื่อให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ในสิ่งที่พึงปรารถนาและตรงตามหลักการ จุดหมายของหลักสูตร ฉะนั้นครูจึงต้องมีความรู้ความเข้าใจในแนวทางของหลักสูตรอย่างถ่องแท้และถูกต้อง ได้มีนักการศึกษาหลายท่านให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทของครูในการใช้หลักสูตรหลายท่าน เช่น สัจด์ อุทรานันท์ (2528) ให้ความเห็นว่า ครูผู้สอนในฐานะผู้ใช้หลักสูตรโดยตรง มีส่วนที่จะสนับสนุนการใช้หลักสูตรในโรงเรียน ดังนี้

1. ทำการศึกษาหลักสูตร เพื่อสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตรที่ตนใช้อยู่อย่างชัดเจน

2. ทำการปรับปรุงหลักสูตรที่ใช้อยู่ให้มีความเหมาะสมกับสภาพและความต้องการของ

ท้องถิ่น

3. ทำการสอนให้ถูกต้องกับ เจตนารมณ์ของหลักสูตรที่ใช้อยู่

4. พยายามคิดค้นหาวิธีการที่เหมาะสมหรือวิธีการที่มีประสิทธิภาพสำหรับหลักสูตรที่ตนเองเป็นผู้ใช้

กระทรวงศึกษาธิการ (2520) ได้เสนอแนะกระบวนการเรียนการสอนสำหรับครูไว้ในหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 ดังนี้

1. การจัดการเรียนการสอน ตลอดจนเนื้อหาในแต่ละบทเรียน ควรให้ยึดหยุ่นตามเหตุการณ์สภาพท้องถิ่นความสนใจของผู้เรียน

2. ผู้สอนควรใช้วิธีที่จะทำให้ผู้เรียนรู้ปัญหาและความต้องการของท้องถิ่น ฝึกให้คิดเป็น
แก้ปัญหาเป็น และรู้จักนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวัน

3. ผู้สอนควรจะคำนึงถึงการที่จะทำให้ผู้เรียนมีโอกาสเรียนทั้งภาควิชาการ และภาคปฏิบัติซึ่ง
จะส่งผลส่งเสริมคุณลักษณะของแต่ละบุคคล และให้ผู้เรียนอยู่ในสังคมได้อย่างเป็นสุข

4. การกำหนดช่วงเวลาเรียน สั้น ยาว ควรให้เหมาะสมกับวัยของผู้เรียน ลักษณะ
เนื้อหาและกิจกรรม

จากแนวคิดของนักการศึกษาจะเห็นได้ว่า ในการนำหลักสูตรไปใช้ ครูจะต้องเข้าใจ
จุดหมาย หลักการ และโครงสร้างของหลักสูตร ต้องศึกษาหลักสูตร แผนการสอน คู่มือครู หนังสือ
เรียน สื่อการเรียน และเอกสารประกอบหลักสูตรก่อนทำการสอน พร้อมทั้งจะปรับวิธีสอนที่เหมาะสม
กับสภาพท้องถิ่น โรงเรียน และนักเรียน เพื่อให้รู้จักคิด รู้จักทำ และนำความรู้ไปใช้ให้เกิด
ประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้ จัดบรรยากาศในห้องเรียนและนอกห้องเรียนที่จะเอื้อต่อการเรียน
การสอน ส่งเสริมให้นักเรียนได้ศึกษาและค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเอง จัดทำและใช้อุปกรณ์การสอน
ให้เหมาะสมกับสภาพของท้องถิ่นและบทเรียน จัดทำแบบฝึกหัดเพิ่มเติม หนังสืออ่านเพิ่มเติมที่
สอดคล้องกับปัญหาและความต้องการของท้องถิ่น และประการสำคัญที่สุด คือ ครูจะต้องรับทราบว่า
การเปลี่ยนแปลงหนังสือเรียนจะไร้ความหมาย ถ้าครูไม่เปลี่ยนวิธีสอนให้เหมาะสมกับนักเรียน
สภาพท้องถิ่น ลักษณะเนื้อหาวิชาและจุดประสงค์การเรียนรู้ตามหลักสูตร

ปัญหาในการใช้หลักสูตร

การใช้หลักสูตรย่อมมีปัญหามาก ทั้งนี้เนื่องจากสภาพแวดล้อมของท้องถิ่นต่าง ๆ แยกต่างกัน
ไม่ว่าจะเป็นด้านสภาพภูมิประเทศ ภาษา ฐานะความเป็นอยู่ ตลอดจนความพร้อมต่าง ๆ ในด้าน
งบประมาณ การบริหารงานทุกด้าน สิ่งเหล่านี้ช่วยส่งผลให้เกิดปัญหาทั้งสิ้น

รายงานสัมมนาเกี่ยวกับหลักสูตรของกลุ่มประเทศในเอเชีย ได้แก่ ประเทศอาฟกานิสถาน
บังคลาเทศ อินเดีย อินโดนีเซีย มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ และศรีลังกา ณ ประเทศเกาหลี ระหว่าง
วันที่ 1 - 30 ตุลาคม 2519 (UNESCO, 1978) ได้กล่าวถึงปัญหาการใช้หลักสูตรดังนี้

1. ขาดการประสานงานที่ดีระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการนำหลักสูตร
ไปใช้

2. ผู้บริหารระดับต่าง ๆ ไม่ได้ให้ความสนใจเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงหลักสูตรและ
ขาดการติดตามผลการใช้หลักสูตรของครู และผู้ที่เกี่ยวข้อง

3. การอบรมเกี่ยวกับหลักสูตร พุทธศักราช 2521 ขาดประสิทธิภาพ ระยะเวลาจำกัด
ขาดงบประมาณ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ขาดการรับผิดชอบ

4. ประเทศต่าง ๆ ขาดแคลนเอกสารหลักสูตร ขาดงบประมาณและการคมนาคมขนส่ง
ไม่สะดวก ครูไม่ใช่เอกสารหลักสูตร คำราเรียนยังไม่ทันสมัย ขาดแคลนหนังสืออ่านประกอบ
ส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ ในบางประเทศจะประสบปัญหาเกี่ยวกับศูนย์พัฒนาหลักสูตรจาก
การวางแผนที่ดีในการนำหลักสูตรไปใช้

บุญสม ขอเจริญ (2521) ได้กล่าวถึงปัญหาการใช้หลักสูตร พุทธศักราช 2521 ของ
โรงเรียนประชาบาลว่า มีปัญหาแตกต่างระหว่างโรงเรียนประถมศึกษาที่ตั้งอยู่ในเมืองและโรงเรียน
ประถมศึกษาที่ตั้งอยู่นอกเมือง โรงเรียนชนบทที่ห่างไกลมักมีปัญหาทำให้การเรียนการสอน
ตามหลักสูตร พุทธศักราช 2521 ไม่ได้ผล ปัญหาที่เกิดขึ้น มีดังนี้

1. ปัญหาการขาดเรียนของนักเรียน
2. ปัญหาการขาดแคลนหนังสือเรียนและสื่อการเรียน
3. ปัญหาครูไม่เข้าใจวิธีการตามหลักสูตร พุทธศักราช 2521 ครูเคยชินกับการสอน
แบบเก่า และมีครูไม่ครบชั้นเรียน
4. ปัญหาการขาดการติดต่อและการติดตามผลจากเจ้าหน้าที่ระดับเหนือขึ้นไป

นอกจากนี้ กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2521) ได้ติดตามผลการใช้หลักสูตร
พุทธศักราช 2521 ในภาคต่าง ๆ ทั่วประเทศ พบว่า ปัญหาและอุปสรรคในการใช้หลักสูตร คือ
ครูขาดความรู้ด้านเทคนิคการสอน ขาดเทคนิคการจัดทำและแก้ไขอุปกรณ์อย่างถูกวิธี

การใช้เทคนิคการสอน

ความหมาย คำว่า "เทคนิค" (Technique) หมายถึง ศิลป หรือ กลวิธี คำว่า
"การสอน" นั้น ในวงการศึกษามีนักการศึกษาหลายท่านได้ให้ความหมายของการสอนไว้หลาย
ประการด้วยกัน คือ

พนัส หันนาคินทร์ (2512) การสอน หมายถึง การสร้างสถานการณ์ที่จะก่อให้เกิดการเรียนรู้ขึ้นในตัวของผู้เรียน

รุ่งทิพา จักรกร (2527) การสอน หมายถึง การจัดสถานการณ์ (Situation) หรือกิจกรรม (Activities) เพื่อช่วยให้ผู้เรียนเกิดประสบการณ์ ซึ่งเป็นผลทำให้เกิดการเรียนรู้ได้ง่ายขึ้น

สุพิน บุญช่วงศ์ (2531) การสอน หมายถึง กระบวนการที่ทำหน้าที่เป็นเครื่องมือที่ช่วยให้ผู้เรียนได้มีประสบการณ์ที่ดี มีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้นจนสามารถดำรงชีพได้อย่างราบรื่น เป็นประโยชน์ต่อตนเองและส่วนรวม

จากที่กล่าวมานี้พอสรุปได้ว่า การสอน คือ การจัดสภาพการณ์ สถานการณ์ หรือ กิจกรรมอย่างมีจุดหมายเพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดประสบการณ์ อันจะเป็นผลให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ง่ายขึ้นและเร็วขึ้น นอกจากนี้ยังส่งเสริมหรืออำนวยความสะดวกให้ผู้เรียนได้เจริญงอกงาม ทั้งทางร่างกาย อารมณ์ และสติปัญญา และสามารถปรับตัวเองให้อยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

ลักษณะการสอนที่ดี

1. ต้องส่งเสริมให้นักเรียนมีประสบการณ์ตรงมากที่สุด ด้วยการให้นักเรียนได้ลงมือกระทำด้วยตนเอง
2. ต้องมีจุดประสงค์ของบทเรียน เพื่อเป็นแนวทางในการประเมินผลการสอน
3. ต้องคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ตลอดจนประสบการณ์เดิมของนักเรียนมากกว่าที่จะเอาหลักสูตร เป็น เกณฑ์
4. ต้องมีการประเมินผลอยู่ตลอดเวลา ทั้งนี้เพื่อให้แน่ใจว่า การสอนได้ผลตรงตามจุดประสงค์เชิงพฤติกรรมที่วางไว้
5. ต้องมีการเตรียมการสอนอย่างดี การเตรียมการสอนนับว่าเป็นเทคนิคการสอนอย่างหนึ่ง เพื่อที่ครูจะได้ทราบว่าสอนอย่างไร ใช้อุปกรณ์อะไรบ้าง
6. ต้องมีสื่อการเรียนการสอน เพื่อช่วยให้นักเรียนสนใจและเข้าใจบทเรียน เช่น แผนภูมิ รูปภาพ ของจริง หุ่นจำลอง และสื่อทัศนอุปกรณ์อื่น ๆ
7. ต้องส่งเสริมให้นักเรียนทำงานเป็นหมู่คณะ โดยมีการปรึกษาหารือแบ่งงานกันทำ

8. ต้องมุ่งให้นักเรียนได้ทั้งความรู้ ทักษะและเจตคติที่ดี พร้อมทั้งจะประพาศิตนเป็น
คนดี
9. ต้องมีกิจกรรมให้นักเรียนทำ เพื่อเร้าความสนใจของนักเรียนและช่วยให้นักเรียน
สนุกสนานกับการเรียน
10. ต้องใช้วิธีสอนหลาย ๆ แบบปนกัน ไม่ยึดวิธีสอนเพียงแบบใด แบบหนึ่ง แต่อย่างไร
ก็ตามควรจะเป็นวิธีสอนที่เหมาะสมกับวัยของเด็ก
11. ต้องส่งเสริมการปกครองระบอบประชาธิปไตย ฉะนั้นการสอนจึงไม่ใช่การบังคับ
ให้เด็กต้องทำ แต่เป็นการส่งเสริมให้เด็กได้มีระเบียบวินัยด้วยตนเอง
12. ต้องมีการจูงใจ หรือมีเครื่องล่อใจ เช่น การให้รางวัล การชมเชย การทำโทษ
การติเตียน การให้คะแนน สิ่งเหล่านี้จะกระตุ้นให้นักเรียนเกิดความสนใจและตั้งใจขยันหมั่นเพียร
ในการเรียนยิ่งขึ้น
13. ต้องเปิดโอกาสให้นักเรียนได้คิดหาเหตุผลความเป็นมาของสิ่งที่เรียน
14. ต้องสร้างบรรยากาศที่เหมาะสมแก่การเรียนรู้ ทั้งในแง่ของสิ่งแวดล้อมและอารมณ์
ของเด็ก
15. ต้องส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ ให้เกิดขึ้น
16. ควรสอนให้นักเรียนได้ใช้ประสาทสัมผัสให้มากที่สุด โดยเฉพาะประสาทสัมผัส
ทั้ง 5
17. สอนตามกฎแห่งการเรียนรู้ โดยจัดบทเรียนให้เหมาะสมกับวัย ความสามารถและ
ประสบการณ์เดิมของเด็ก
18. ต้องส่งเสริมให้นักเรียนรู้จักแก้ปัญหาด้วยตนเองตามแนววิทยาศาสตร์
19. ต้องสอดคล้องกับความต้องการและความสนใจของนักเรียนไม่ใช่การกดขี่หรือ
บีบบังคับให้เรียน
20. ต้องมีการเร้าความสนใจก่อนทำการสอนเสมอ (ชาญชัย ศรีไสยเพชร, 2527)

การเร้าความสนใจเป็นกิจกรรมที่ควรทำเมื่อเริ่มต้นสอน หรือ เรียกว่าการนำเข้าสู่บทเรียน จุดประสงค์เพื่อดึงดูดความสนใจของนักเรียนให้มาอยู่ที่การสอนของครู นักเรียนสามารถเข้าใจบทเรียนชัดเจนขึ้น นักเรียนรู้ว่าต่อไปจะเรียนเรื่องอะไร สามารถนำความรู้และทักษะที่มีอยู่เดิมมาสัมพันธ์กับบทเรียนที่ครูสอนได้

การสอนมีบทบาทสำคัญยิ่งในการให้การศึกษาแก่ผู้เรียน เพราะว่าการสอนเป็นเครื่องมือที่จะส่งเสริมให้ผู้เรียนรักการเรียน ตั้งใจเรียน และเกิดการเรียนรู้ เพื่อนำไปใช้ให้เหมาะสม เนื้อหาวิชา ธรรมชาติของผู้เรียนและสิ่งแวดล้อม ดังนั้น ครูผู้สอนจึงจำเป็นต้องเรียนรู้เทคนิคการสอนต่าง ๆ ให้แม่นยำเพื่อจะได้นำไปใช้อย่างมีประสิทธิภาพ เทคนิคหรือวิธีการสอนมีอยู่มากมาย เช่น การสอนแบบบรรยาย แบ่งกลุ่มทำกิจกรรม บทบาทสมมติ จัดศูนย์การเรียน แบบสาธิต หรือ โดยการให้ปฏิบัติทดลอง ฯลฯ แต่มีข้อหาว่าครูจะปรับใช้อย่างไรให้ดีที่สุดในเหตุการณ์เฉพาะหน้า การสอนเช่นนั้นให้ประสบผลสำเร็จได้ต้องอาศัยทักษะพอสมควร เพราะไม่มีตำราเล่มใดซึ่งไว้ตายตัว เป็นสูตรว่าในสถานการณ์หนึ่ง ๆ ครูควรปฏิบัติอย่างไร ไม่มีสถานการณ์ใดเหมือนกับสถานการณ์หนึ่งทุกแง่ทุกมุม อย่างไรก็ตามครูที่มีความเข้าใจอย่างมั่นคงในหลักการของการศึกษาและรู้แจ้งในเทคนิคการสอนแบบต่าง ๆ ย่อมมีความพร้อมที่จะหยิบยกเอากลวิธีต่าง ๆ มาใช้อย่างเหมาะสมกับเหตุการณ์เฉพาะหน้าได้

ปัญหาการสอนในโรงเรียนประถมศึกษา

การสอนเป็นหัวใจสำคัญของการนำหลักสูตรไปใช้ หลักสูตรจะสัมฤทธิ์ผลมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับ การสอนของครูเป็นส่วนใหญ่ ดังนั้น ครูผู้สอนจะต้องเลือกวิธีการสอนให้เหมาะสมกับการสอนแต่ละครั้ง เป็นที่ทราบกันดีว่าไม่มีวิธีการสอนวิธีหนึ่งวิธีใด เป็นวิธีที่ดีที่สุด วิธีการสอนแต่ละวิธีมีความดีเด่น โดยเฉพาะไม่เหมือนกัน และมีขอบเขตการใช้งานที่จำกัด หากครูสามารถเลือกวิธีการสอนได้เหมาะสมก็จะ เป็นสิ่งที่เพิ่มพูนประสิทธิภาพ และประสิทธิผลในการสอนได้เป็นอย่างดี นักการศึกษาได้เสนอแนะ เทคนิคและวิธีการสอนไว้มากเพื่อให้ครูเลือกนำไปใช้ แต่ถึงกระนั้นครูผู้สอนก็ยังประสบปัญหาการสอนเรื่อยมา ซึ่งมีผู้วิจัยปัญหาการสอนไว้มาก สรุปได้ดังนี้

วิล โยว์เสรีวงศ์ (2522) ได้วิจัยเรื่อง ปัญหาการใช้หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ในเขตการศึกษา 6 พบว่า ครูส่วนใหญ่มีปัญหาทางด้านวิธีสอน เนื่องจากขาดความรู้ความเข้าใจขั้นตอน วิธีการสอนแบบต่าง ๆ ที่เอื้อต่อหลักสูตร พุทธศักราช 2521 โดยเฉพาะการสอนแบบอภิปราย ค้นคว้า รายงาน การสอนแบบสืบสวนสอบสวน

การสนทนาเล่าเรื่อง ส่วนทางการสอนเฉพาะกลุ่มวิชา พบว่า ผู้บริหารโรงเรียน และครูชั้นประถมปีที่ 1 มีปัญหาในการสอน คนตรี และนาฏศิลป์ มากที่สุด

บุญนิตย์ ไวสุตีก (2522) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ความคิดเห็นของผู้บริหารการศึกษา ครูประจำการ และนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร เกี่ยวกับการใช้หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 พบว่า ครูมีปัญหาในด้านทักษะการสอนแบบรายงาน การสอนแบบ เชิดหุ่นกระบอกการสอนโดยการใช้นิ้วมือ

จันทนา ตั้งสุวรรณพานิช (2524) ทำการวิจัยเรื่อง การให้แผนการสอนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ในโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร พบว่า ครูประสบปัญหาในการบูรณาการ และขาดทักษะการสอน

สันหัต อินทริกานนท์ (2527) ทำการวิจัยเรื่อง ปัญหาการสอนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตในระดับประถมศึกษา : การศึกษาเฉพาะกรณีจังหวัดร้อยเอ็ด ผลการวิจัยพบว่า ครูมีปัญหาขาดความรู้ความสามารถในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

การใช้สื่อการสอน

สื่อการสอน หมายถึง สิ่งต่าง ๆ ที่ช่วยส่งเสริม สนับสนุน หรือเป็นตัวการให้การเรียนการสอนบรรลุถึงจุดหมาย อย่างมีประสิทธิภาพ โดยช่วยเร้าความสนใจ ประหยัดเวลา และให้ประสบการณ์ที่มีคุณค่าแก่ผู้เรียน สื่อการสอนจึงเป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้หลักสูตรไปถึงผู้เรียน คำว่า สื่อการสอน เดิมใช้ว่า อุปกรณ์การสอน แต่ในปัจจุบัน นักการศึกษาได้พิจารณา กำหนดค่าที่ให้ความหมายกว้างกว่าเดิม โดยรวมความถึง วิธีการ หรือกิจกรรมที่จะช่วยนำความรู้ไปสู่ผู้เรียนด้วย ปัจจุบันใช้กัน 3 คำ คือ สื่อการเรียน สื่อการสอน สื่อการเรียนการสอน ทั้งสามคำจะมีความหมายใกล้เคียงกันและใช้แทนกันได้ เพราะถึงอย่างไรก็ย่อมหมายถึงทุกสิ่งทุกอย่างที่ครูนำมาประกอบการสอนเพื่อช่วยเร้าความสนใจ หรือกระตุ้นให้นักเรียนสนใจ (ทัศนีย์ สุขเมธี, 2528)

สื่อการสอนนับว่าสำคัญมาก เพราะเป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้ผู้เรียนเข้าถึง และสัมผัสแนวความคิด ค่านิยม ความคิดรวบยอด (concept) ข้อสรุปต่าง ๆ ในเนื้อหาของแต่ละวิชา สื่อการสอนจะทำให้ผู้เรียนเรียนได้ง่าย เร็ว และถูกต้องยิ่งขึ้น ฝ่ายผู้สอนก็จะสอนได้ง่าย เร็วยิ่งขึ้น (จรรยา คุณมี, 2520)

ไชยยศ เรืองสุวรรณ (2526) แบ่งประเภทสื่อการสอนออกเป็น 4 ประเภท คือ

1. สื่อการสอนประเภทเครื่องมือ เป็นสื่อที่ได้มาจากความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์
แขนงวิศวกรรมไฟฟ้า และอิเล็กทรอนิกส์ เช่น เครื่องฉาย เครื่องเสียง วิทยุและโทรทัศน์ รวมทั้ง
แผ่นป้ายต่าง ๆ
2. สื่อประเภทวัสดุ หมายถึง สื่อที่เป็นผลผลิตมาจากความรู้ทางวิทยาศาสตร์
เป็นวัสดุที่มีการผูกพัน สั้น เปลืองได้ง่าย เช่น แผนที่ แผนภูมิ ภาพโฆษณา รูปภาพ หุ่นจำลอง
ของจริง และอื่น ๆ
3. สื่อประเภทวิธีการ หมายถึง สื่อประเภทเทคนิค ระบบ กระบวนการต่าง ๆ
เช่น การสาธิต การศึกษานอกสถานที่ การทดลอง การแสดงละคร นิทรรศการ เป็นต้น
4. สื่อประสม หมายถึง การนำสื่อประเภทต่าง ๆ ทั้งที่เป็นเครื่องมือ วัสดุ และ
วิธีการมาใช้ร่วมกันอย่างสัมพันธ์กันในลักษณะที่สื่อแต่ละอย่างส่งเสริมสนับสนุนซึ่งกันและกัน เช่น
ชุดการสอน โมดูล การจัดการเรียนแบบศูนย์การเรียน เป็นต้น

ประโยชน์ของสื่อการสอน

1. กระตุ้นความสนใจให้กับผู้เรียน เกิดความรู้สึกรักอยากเรียน
2. ทำให้ผู้เรียนเข้าใจบทเรียนได้ง่ายขึ้น เพราะสื่อการสอนสามารถแปลงสิ่งที่เป็น
นามธรรมให้เป็นรูปธรรม ทำให้ประหยัดเวลาและเกิดความเข้าใจตรงกัน
3. สามารถย่อขนาดหรือขยายขนาดของสิ่งที่จะนำมาเรียนแทนของจริงได้
4. ทำให้จดจำได้นานกว่าฟังอย่างเดียว
5. มีส่วนเสริมสร้างความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ของผู้เรียนอย่างยิ่ง การได้พบเห็น
สื่อการสอนที่น่าสนใจใหม่ ๆ จะเสริมความคิดเดิมให้เกิดเป็นความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ได้เป็น
อย่างดี (รุ่งทิวา จักรกร, 2527)

นอกจากนี้ วนิดา จงประสิทธิ์ (2526) ได้กล่าวถึงประโยชน์ของสื่อการสอนเพิ่มเติม
ว่า ช่วยให้ผู้เรียนมีประสบการณ์กว้างไกล และยังช่วยแก้ปัญหาการขาดแคลนครู บัญหาจำนวน
นักเรียนมาก และสถานที่เรียนไม่เพียงพอได้

การใช้สื่อการสอน ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ครูจะต้องศึกษาว่า สื่อการสอน ประเภทใดเหมาะที่จะใช้จัดกิจกรรมใดบ้าง จึงจะทำให้ นักเรียนเกิดการเรียนรู่มากที่สุด สื่อการสอน บางอย่างเหมาะที่จะใช้นำเข้าสู่บทเรียน ประกอบการเรียนการสอน การอธิบาย หรือใช้สำหรับ สรุปบทเรียน เป็นต้น ถึงแม้จะมีทฤษฎีกล่าวอ้าง หรือแนะนำหลักการเลือกและวิธีการใช้สื่อการสอน อย่างมากมาย แต่เมื่อครูผู้สอนนำไปปฏิบัติก็ยังคงเกิดปัญหาในด้านการใช้สื่อการเรียนการสอนตลอดมา ดังนั้นงานวิจัยที่มีผู้วิจัยเกี่ยวกับปัญหาการใช้สื่อการสอนพอสรุปได้ดังนี้

ในปี พ.ศ.2522 แจ่มจันทร์ ปรีชาวิชัย ได้ศึกษาปัญหาและความต้องการสื่อการสอน ของครูในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัด ราชบุรี ในการใช้หลักสูตร 2521 ผลการวิจัยพบว่า ครูไม่มีเวลาในการผลิตสื่อการสอนเนื่องจากมีชั่วโมงสอนมาก ขาดงบประมาณและ เครื่องอำนวยความสะดวกในการผลิตสื่อการสอน ครูส่วนมากต้องการให้กรมวิชาการ หรือหน่วยงานต้นสังกัดจัดทำสื่อการสอนที่ทางโรงเรียนทำเองไม่ได้ ให้จัดให้มีเจ้าหน้าที่ให้คำปรึกษา ในด้านสื่อการสอน

พัชรา อิงคนินันท์ (2523) ทำการวิจัย เรื่อง ปัญหาเกี่ยวกับการผลิตและการใช้สื่อ การสอนของครูระดับประถมศึกษา จังหวัดพิษณุโลก พบว่า ปัญหาคือ ขาดผู้ให้คำแนะนำเกี่ยวกับการผลิตและการใช้สื่อการเรียนการสอน ครูไม่มีเวลาผลิตสื่อการเรียนการสอน เพราะมีชั่วโมง สอนมาก จำนวนสื่อการสอนในโรงเรียนมีน้อยเกินไป ขาดแคลนงบประมาณด้านการจัดทำ และ ผลิตสื่อการสอน ตลอดจนครูมีความยุ่งยากในการใช้บริการจากแหล่งบริการสื่อการสอน

ประสงค์ เปนะนาม (2524) ได้ทำการวิจัย เรื่อง ปัญหาการผลิตและการใช้สื่อการ สอนของครูโรงเรียนประถมศึกษาในจังหวัดบุรีรัมย์ ผลการวิจัยพบว่า ครูส่วนใหญ่ใช้เงินส่วนตัว ซื้อสื่อการสอนและซื้อวัสดุเพื่อนำมาทำสื่อการสอน โรงเรียนขาดงบประมาณเพื่อจัดซื้อสื่อการสอน ขาดบุคลากรที่สามารถให้คำแนะนำในการผลิตและใช้สื่อการสอน สื่อการสอนของโรงเรียนมีน้อย เกินไป และไม่มีแหล่งบริการด้านสื่อการเรียนการสอนในจังหวัดเลย

ขวัญใจ คงทรัพย์ (2525) ได้ทำการวิจัย เรื่อง สื่อการสอนพื้นฐานในระดับประถมศึกษา ผลการวิจัยพบว่า ครูส่วนมากใช้เงินส่วนตัวจัดซื้ออุปกรณ์เอง อีกทั้งยังให้นักเรียนช่วยกันผลิตสื่อ การสอนร่วมกับครู ครูส่วนใหญ่ต้องการให้มีการจัดอบรมเพิ่มพูนความรู้ทางด้านสื่อการสอนจาก ผู้เชี่ยวชาญในสาขาวิชา และควรจัดงบประมาณเพื่อใช้ในการผลิตสื่อการสอนด้วย

ในปีเดียวกัน สุทธศรี ศรี ได้ทำการวิจัยเรื่อง การสำรวจความต้องการสื่อการสอนของครูประถมศึกษาในจังหวัดนนทบุรี ปทุมธานี และสมุทรปราการ ผลการวิจัยพบว่า ปัญหาและอุปสรรคที่ครูในโรงเรียนในเมืองพบมากที่สุดได้แก่ ครูมีชั่วโมงสอนมากจนไม่อาจปลีกเวลาว่างมาผลิตและเตรียมสื่อการสอนในวิชาหนึ่ง ๆ ได้ ส่วนครูในโรงเรียนชนบทมีปัญหามากเกี่ยวกับทางโรงเรียนมีสื่อการสอนไม่เพียงพอกับความต้องการ โรงเรียนขาดเครื่องอำนวยความสะดวกในการใช้สื่อการสอน และสภาพของโรงเรียนไม่อำนวยความสะดวกให้ใช้สื่อการสอน เช่น สื่อการสอนประเภทเครื่องฉาย เป็นต้น

อรทัย พุทธิวัฒน์นันท์ (2530) ได้ทำการวิจัยเรื่อง สภาพสื่อการสอนและการให้บริการด้านสื่อการสอนของศูนย์วิชาการกลุ่มโรงเรียน ความการรับรู้ของเจ้าหน้าที่ศูนย์วิชาการกลุ่มโรงเรียน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาศรีสะเกษ ผลการวิจัยพบว่า

1. สภาพศูนย์วิชาการกลุ่มโรงเรียนส่วนมากประสบปัญหาเกี่ยวกับสภาพสื่อการสอนหลายประการ คือ ศูนย์วิชาการกลุ่มส่วนมากยังได้รับสื่อการสอน ซึ่งสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติจัดไปให้ไม่ครบทุกรายการ สื่อการสอนซึ่งศูนย์วิชาการได้รับจากสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติจัดส่งไปให้ นั้น มีจำนวนไม่น้อยที่ชำรุดและสูญหายไป นอกจากนี้สื่อการสอนของศูนย์วิชาการก็ยังมีจำนวนไม่เพียงพอ และไม่ตรงกับความต้องการของครูในกลุ่มโรงเรียน รวมทั้งสื่อการสอนบางอย่างที่มีเข้าชั้นกับทางโรงเรียน ทำให้ครูไม่จำเป็นต้องใช้บริการ

2. การให้บริการด้านสื่อการสอนของศูนย์วิชาการส่วนมาก ศูนย์วิชาการยังประสบปัญหาการขาดพาหนะในการเดินทาง เจ้าหน้าที่มีจำนวนไม่เพียงพอ ศูนย์วิชาการยังขาดการประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง อีกทั้งศูนย์วิชาการก็ยังขาดความเอาใจใส่จากผู้บริหารศูนย์วิชาการด้วย ในด้านการประชาสัมพันธ์ศูนย์วิชาการยังมีวิธีการประชาสัมพันธ์ไม่เท่าที่ควร ครูผู้ให้บริการก็ยังไม่สนใจให้บริการของศูนย์บริการ ส่วนครูที่ใช้บริการก็ไม่ปฏิบัติตามระเบียบการให้บริการ

การวัดและประเมินผล

การวัดและประเมินผลการศึกษา เป็นกระบวนการต่อเนื่องของกิจกรรมการเรียน การสอน ซึ่งประสานสัมพันธ์กันอย่างแยกไม่ได้ เพราะเป็นกระบวนการที่ทำให้ทราบว่า หลักสูตร และการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ตลอดจนความพยายามต่าง ๆ ในอันที่จะส่งเสริมการเรียน การสอนให้ได้ผลตามความมุ่งหมายของหลักสูตรนั้นประสบผลสำเร็จมากน้อยเพียงใด

คำว่า "การวัดผล" และ "การประเมินผล" มีนักการศึกษาหลายท่านได้ให้ความหมายไว้ดังนี้

ชวาล แพร์ตกุล (2518) กล่าวว่า การวัดผล หมายถึง ขบวนการใด ๆ ที่จะให้ได้มาซึ่งปริมาณจำนวนหนึ่ง อันมีความหมายแทนขนาด สมรรถภาพ นามธรรม ที่นักเรียนผู้นั้น มีอยู่ในตน ถ้าใช้แบบทดสอบเป็นเครื่องมือกระตุ้นก็คือเอาจำนวนผลงานที่นักเรียนแสดงปฏิกิริยา ได้ตอบออกมา เป็นเครื่องที่บอกกว่าเขามีสมรรถภาพในเรื่องนั้น ๆ ปานใด

ส่วนคำว่า "การประเมินผล" นั้น ชวาล แพร์ตกุล ได้ให้ความหมายไว้ว่า การประเมินผล หมายถึง กระบวนการที่ครูนำทุก ๆ รายการที่ทราบจากการวัดไปใช้ คือ ครูนำผลจากการวัดผลเหล่านั้นมารวมกันเพื่อนำไปวินิจฉัย ตีราคา คุณค่า และชี้ขาดลงเป็น ผลสรุปว่า เด็กคนนั้นมีคุณภาพสูงหรือต่ำ สมควรสอบได้หรือสอบตก

ในทำนองเดียวกัน สมหวัง พิธิยานุวัฒน์ (2520) ให้ความหมายของการประเมินผลว่า การประเมินผล หมายถึง ขบวนการตัดสินคุณค่าของสิ่งของหรือการกระทำใด ๆ โดยเปรียบเทียบกับเกณฑ์มาตรฐาน

จากความหมายที่นักการศึกษาได้กล่าวมาแล้ว สรุปได้ว่า การวัดผล คือ กระบวนการ ที่ได้มาซึ่งตัวเลข จำนวน หรือปริมาณใดปริมาณหนึ่ง โดยอาศัยเครื่องมือหรือวิธีการต่าง ๆ เช่น การสังเกต การตรวจผลงาน การสอบถาม หรือสัมภาษณ์ และการใช้แบบสอบถาม ส่วนการประเมินผลนั้น เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นภายหลังการวัดผล โดยนำเอาผลของการวัด มาพิจารณาเปรียบเทียบกับเกณฑ์มาตรฐานอย่างใดอย่างหนึ่ง แล้วตัดสินออกมาว่า สูง ต่ำกว่า เกณฑ์ หรือ เก่ง ปานกลาง อ่อน เป็นต้น

การประเมินผลการเรียนตามหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 นั้น มีความมุ่งหมาย เพื่อให้ผู้เรียนมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมหลังจากการสอนไปแล้ว มาก น้อย เพียงใด เช่น ผู้เรียนคิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น มีวินัยและนำสิ่งที่เรียนรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวันได้หรือไม่ การประเมินผล การเรียนการสอนจึงไม่ได้เน้นการสอนเพื่อสอบ แต่ต้องการให้ผู้สอนประเมินผลเพื่อปรับปรุงการเรียนการสอนตลอดปีมากกว่า นั่นคือ ผู้สอนจะต้องสอนให้ผู้เรียน เรียนในสิ่งที่ เป็นประโยชน์และเหมาะสมกับการดำรงชีวิตในสังคม เพื่อให้ผู้เรียนเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปในแนวทางที่หลักสูตรพึงประสงค์นั้นเอง

หลักสูตรประถมศึกษา พ.ศ.2521 มุ่งสอนคนมากกว่าสอนหนังสือ มุ่งสอนให้พัฒนาทุก ๆ ด้าน เมื่อการสอนมุ่งพัฒนาคน การวัดผลและประเมินผลจึงต้องวัดพฤติกรรมของผู้เรียนที่ได้เปลี่ยนแปลงไปทุกด้าน

ตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการประเมินผลการเรียนตามหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 พ.ศ.2524 มีสาระสำคัญดังต่อไปนี้

1. ให้โรงเรียนมีหน้าที่ประเมินผลการเรียนทุกชั้นเรียน ยกเว้น ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ให้เป็นหน้าที่ของคณะกรรมการการประถมศึกษาอำเภอ/กิ่งอำเภอ เป็นผู้แต่งตั้งคณะกรรมการประเมินผล ระดับอำเภอ/กิ่งอำเภอ

2. ให้มีการประเมินผลการเรียนเพื่อปรับปรุงการเรียนการสอน และเพื่อตัดสินผลการเรียน โดยมีหลักการและวิธีการดังนี้

2.1 การประเมินผลเพื่อปรับปรุงการเรียนการสอน มีจุดมุ่งหมายเพื่อค้นหาว่านักเรียนได้เรียนรู้ หรือ เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปมากน้อยเพียงใด ในหน่วยการเรียนหรือคาบเรียนหนึ่ง ๆ และมุ่งประเมินว่าครูได้จัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้นักเรียนได้เหมาะสมเพียงใด แล้วนำผลของการประเมินไปใช้ในการพิจารณา ปรับปรุงการเรียนของเด็ก หรือ การสอนของครู ซึ่งประกอบด้วย

2.1.1 การประเมินผลก่อนเรียน คือ การประเมินผลเพื่อตรวจสอบความพร้อม ความรู้และทักษะพื้นฐานของนักเรียนในเรื่องที่จะเรียน เพื่อไปวางแผนในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับความสามารถของนักเรียน หรือดำเนินการปรับพื้นฐานของนักเรียนในกลุ่มให้ใกล้เคียงกัน

2.1.2 การประเมินผลระหว่างเรียน คือ การตรวจสอบในระหว่าง
 ดำเนินการเรียนการสอน ว่านักเรียนบรรลุจุดประสงค์การเรียนรู้ที่กำหนดไว้ในหน่วยการเรียน
 หรือคาบเรียนนั้น ๆ หรือไม่ (ในสมุคประจำชั้น หรือ ป.02 ของทุก ๆ ห้องเรียน จะมีรายการ
 จุดประสงค์การเรียนรู้ที่นักเรียนจะต้องเรียนรู้ตลอดปี) ในการตรวจสอบว่านักเรียนบรรลุ
 จุดประสงค์การเรียนรู้หรือไม่นั้น ครูอาจใช้วิธีการใดหลายอย่าง เช่น ใช้แบบทดสอบ ตรวจสอบ
 ผลงาน การสังเกต การสัมภาษณ์หรือสอบปากเปล่า เป็นต้น เมื่อตรวจสอบหรือวัดผลแล้ว ครู
 ผู้สอนจะนำมาประเมินว่านักเรียนคนใดผ่านจุดประสงค์การเรียนรู้เท่าใด ถ้าพบว่านักเรียน
 คนใดมีข้อบกพร่องในจุดประสงค์ข้อใดหรือเรื่องใด ครูต้องจัดการสอนซ่อมเสริมให้

2.1.3 การประเมินผลปลายภาค คือ การสรุปผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
 ของแต่ละภาคเรียน เพื่อให้ให้นักเรียนได้ทราบผลการเรียนของตน และแจ้งให้ผู้ปกครองทราบ
 และเพื่อครูจะได้พิจารณาแผนการสอนที่ได้ทำมาแล้วว่า มีสิ่งใดบกพร่องและจะแก้ไขอย่างไร

2.2 การประเมินผลเพื่อตัดสินผลการเรียน มีเกณฑ์ในการตัดสินเพื่อให้
 เลื่อนชั้น ดังต่อไปนี้

2.2.1 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1, 3, 5 มีเกณฑ์ตัดสิน 2 เกณฑ์ คือ

- 1) มีเวลาเรียนไม่น้อยกว่าร้อยละ 80
- 2) ผ่านจุดประสงค์แต่ละกลุ่มประสบการณ์ไม่น้อยกว่า
 ร้อยละ 60

2.2.2 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 2, 4, 6 มีเกณฑ์ตัดสิน 3 เกณฑ์ คือ

- 1) มีเวลาเรียนไม่น้อยกว่าร้อยละ 80
- 2) ผ่านจุดประสงค์แต่ละกลุ่มประสบการณ์ไม่น้อยกว่า
 ร้อยละ 60
- 3) ผ่านการสอบปลายปี ได้รับผลการเรียนทุกกลุ่มประสบการณ์
 ตั้งแต่ 1 ขึ้นไป

ในกรณีที่นักเรียนขาดคุณสมบัติข้อใดข้อหนึ่งใน 2.2.1 และ 2.2.2 ผู้มีหน้าที่ประเมินผลอาจใช้ดุลพินิจให้เลื่อนชั้นก็ได้ หากพิจารณาเห็นว่า

1. นักเรียนมีเวลาเรียนไม่ถึงร้อยละ 80 อันเนื่องมาจากเหตุจำเป็นหรือเหตุสุดวิสัย แต่มีคุณสมบัติตามข้ออื่น ๆ ครบถ้วน
2. นักเรียนผ่านจุดประสงค์ที่กำหนดไว้ไม่ถึงร้อยละ 60 ในกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง เพียงเล็กน้อย และเห็นว่าสามารถสอนซ่อมเสริมได้ในปีการศึกษาถัดไป และมีคุณสมบัติอื่น ๆ ครบถ้วน
3. เฉพาะชั้นประถมศึกษาปีที่ 2, 4, และ 6 นักเรียนได้รับคะแนน "0" ในกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง ในการประเมินผลปลายปี แต่มีคุณสมบัติในข้ออื่นดีมาก

การเลื่อนชั้นระหว่างปี ถ้านักเรียนคนใดมีผลการเรียนอยู่ในเกณฑ์ดีมาก โดยการตรวจสอบการผ่านจุดประสงค์ด้วยวิธีการต่าง ๆ แล้ว ถ้าผ่านจุดประสงค์การเรียนรู้อบรมประจำชั้น (ป.๐2) ไม่น้อยกว่าร้อยละ 90 ของจำนวนจุดประสงค์ในแต่ละกลุ่มวิชา และมีวุฒิภาวะเหมาะสม ก็ให้เลื่อนไปเรียนชั้นสูงได้ ภายในวันที่ 1 กันยายน ของปีการศึกษานั้น ๆ

จากที่กล่าวมาแล้วจะเห็นว่า การวัดและประเมินผลการศึกษา จะบรรลุผลหรือไม่เพียงใด ย่อมขึ้นอยู่กับครูผู้สอน ซึ่งเป็นผู้ทำหน้าที่วัดและประเมินผลการศึกษาของนักเรียนโดยตรง ดังนั้น ผู้บริหารโรงเรียน จึงมีความจำเป็นต้องส่งเสริมให้ครูมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องการวัดและประเมินผล ทั้งด้านทฤษฎีและปฏิบัติ ผู้บริหารโรงเรียนจำเป็นต้องมีบทบาทหน้าที่ด้านการวัดและประเมินผลดังต่อไปนี้

1. ศึกษาระเบียบกระทรวงศึกษาธิการที่เกี่ยวข้องกับการวัดและประเมินผล การเรียนการสอน ตลอดจนแนวปฏิบัติต่าง ๆ ให้เข้าใจอย่างละเอียด
2. จัดหา เอกสารหรือคู่มือปฏิบัติ เกี่ยวกับการวัดและประเมินผลให้ครูได้ศึกษา
3. จัดให้มีการประชุมสัมมนา เพื่อชี้แจงทำความเข้าใจแนวทางปฏิบัติ เกี่ยวกับการวัดและประเมินผล และแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ตลอดจนร่วมกันวางแผนปฏิบัติ เกี่ยวกับการวัดและประเมินผล การเรียนการสอนของโรงเรียน

4. จัดหาแบบพิมพ์ต่าง ๆ ที่จำเป็นสำหรับบันทึกผลการวัดและการประเมิน ตลอดจนจัดหาอุปกรณ์และ เครื่องใช้ เพื่อเตรียมการวัดและประเมินผล

5. ดูแลให้ครูปฏิบัติตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการประเมินผลการเรียน ดังนี้

5.1 เกี่ยวกับการประเมินผลเพื่อปรับปรุงการเรียนการสอน

5.1.1 ให้มีการตรวจสอบความรู้พื้นฐานและทักษะ เบื้องต้นของนักเรียน ก่อนดำเนินการสอน

5.1.2 ดูแลให้ครูตรวจสอบความรู้และพฤติกรรมของนักเรียนตาม จุดประสงค์ที่กำหนดไว้ในสมุดประจำชั้น

5.1.3 ส่งเสริมให้ครูได้ใช้เทคนิควิธีการต่าง ๆ หลาย ๆ วิธี เช่น การสังเกต การสัมภาษณ์ และการตรวจผลงาน

5.1.4 ส่งเสริมให้ครูทำการสอนซ่อม เสริมแก่นักเรียนในกรณีที่มีปัญหา และไม่ผ่านจุดประสงค์ที่กำหนด

5.2 เกี่ยวกับการประเมินผลเพื่อตัดสินผลการเรียนหรือการสอบปลายภาค

5.2.1 วางแผนการปฏิบัติเกี่ยวกับการประเมินผลปลายปีในชั้น ป.2, ป.4 และ ป.6

5.2.2 ออกคำสั่งแต่งตั้งกรรมการดำเนินงานเกี่ยวกับการประเมินผล ได้แก่ กรรมการคุมสอบ กรรมการตรวจข้อสอบ เป็นต้น

5.2.3 ดูแลเรื่องการสร้างข้อสอบ และสนับสนุนให้มีการวิเคราะห์ ข้อสอบ เพื่อปรับปรุงให้ได้ข้อสอบที่ดี

5.2.4 สนับสนุนให้มีการวิเคราะห์ผลการเรียนการสอน เพื่อวางแผน ช่วยเหลือนักเรียนและปรับปรุงการสอนของครูให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

6. รายงานผลการเรียนของนักเรียนให้ผู้ปกครองได้รับทราบ และรายงานต่อ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่อไป

เครื่องมือที่ใช้ในการวัดผลประเมินผล

เครื่องมือในการวัดผลและประเมินผลที่ใช้ในโรงเรียน แบ่งได้ 2 ประเภทใหญ่ ๆ

ดังนี้

1. แบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน (แบบทดสอบ) แบ่งได้ 2 ชนิด
  - 1.1 แบบทดสอบแบบปรนัย
  - 1.2 แบบทดสอบแบบอัตนัย
2. แบบวัดพฤติกรรมทางสังคมของผู้เรียนที่สำคัญ มีดังนี้
  - 2.1 แบบสอบถาม
  - 2.2 แบบสังเกต
  - 2.3 แบบสำรวจรายการ
  - 2.4 มาตรฐานจัดอันดับคุณภาพ
  - 2.5 ระเบียบสะสม
  - 2.6 สังคมมิติ (เตือนใจ เกตุษา อ่างถึงใน เศษฐรา กลิ่นเทศ, 2532)

การวัดและประเมินผลนับว่าเป็นองค์ประกอบหนึ่งที่มีความสำคัญต่อความสำเร็จในการจัดการศึกษา เพราะข้อมูลที่ได้จากการวัดและประเมินผลจะเป็นกระจกเงาที่แสดงถึงคุณภาพของครูว่ามีประสิทธิภาพเพียงใด เพื่อช่วยเป็นแนวทางในการนำไปปรับปรุงการเรียน การสอน การแนะแนว การใช้สื่อการสอน ตลอดจนระบบการบริหารทั่วไปของโรงเรียน

ครูในฐานะผู้ปฏิบัติการสอนตามหลักสูตรในระดับห้องเรียน และมีบทบาทสำคัญในการวัดและประเมินผล โดยเฉพาะหลักสูตร พุทธศักราช 2521 ได้มุ่งให้ผู้สอนเป็นผู้วัดผลเอง ครูผู้สอนจึงจำเป็นต้องศึกษาแนวคิด เหตุผล หลักการ และวิธีการ ตลอดจนแบบฟอร์มต่าง ๆ เกี่ยวกับการวัดและประเมินผลให้มีความรู้ความเข้าใจจนสามารถปฏิบัติตามได้ (กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, 2521) แต่เนื่องจากการวัดและประเมินผลตามหลักสูตร พุทธศักราช 2521 มีความแตกต่างจากวิธีการวัดและประเมินผลแบบเดิม จึงก่อให้เกิดปัญหาแก่ครูดังนี้ วิไล โบว์เสวีวงศ์ (2522) ได้ศึกษาปัญหาการใช้หลักสูตรประถมศึกษาปีที่ 1 ในเขตการศึกษา 6 ในส่วนที่เกี่ยวกับการวัดและประเมินผลพบว่า โรงเรียนขาดอุปกรณ์ในการสร้างข้อทดสอบและครูมีปัญหามากเกี่ยวกับความเข้าใจในการวัดและประเมินผล การวัดผลให้ผ่าน

จุดประสงค์ไม่มีเกณฑ์ตายตัว ครูไม่มีความมั่นใจว่าเกณฑ์ตัดสินของคนจะใช้ได้หรือไม่ และครูยังประสบปัญหาในการจัดทำแบบทดสอบอีกด้วย

นอกจากนี้ยังมีผู้วิจัยเกี่ยวกับปัญหาการวัดและประเมินผลดังนี้

ประไพ วัฒนพงษ์ (2525) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ปัญหาการวัดและประเมินผลการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่หนึ่ง ในจังหวัดฉะเชิงเทรา ผลการวิจัยพบว่า ครูมีปัญหามากในเรื่องการสร้างเครื่องมือสำหรับใช้ในการวัดและประเมินผลการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1

วัลลภา อาริรัตน์ (2523) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ปัญหาการวัดและประเมินผลนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 และ 2 ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดกาญจนบุรี ผลการวิจัยพบว่า ครูมีปัญหามากในเรื่องความเข้าใจเกี่ยวกับวิธีปฏิบัติในการวัดและประเมินผลระหว่างเรียน ความเข้าใจในการแยกจุดประสงค์แต่ละข้อจากสมุดประจำชั้น เพื่อวัดพฤติกรรมของนักเรียนเป็นระยะ ๆ หลังจากจบแต่ละบทเรียน การสอบปลายภาคเรียนให้ครอบคลุมจุดประสงค์การเรียนรู้ การใช้วิธีวัดและประเมินผลด้วยการสังเกต และการจัดบันทึกพฤติกรรม การสัมภาษณ์ การสอบปากเปล่า การเลือกเครื่องมือวัดผลการเรียนให้เหมาะสมกับพฤติกรรมที่จะวัด การแบ่งเวลาในชั่วโมงเรียนเพื่อวัดผลการเรียน การสร้างแบบสัมภาษณ์ และแบบสำรวจรายการเพื่อวัดพฤติกรรมการเรียนรู้ของนักเรียน การวิเคราะห์ข้อสอบเพื่อปรับปรุงให้เป็นข้อสอบที่ดี และการใช้บริการของโรงเรียนเกี่ยวกับเครื่องมือในการวัดและประเมินผล เช่น แบบบันทึกการสัมภาษณ์ แบบสำรวจรายการ

สายสมร ติวีเศษ (2526) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ความคิดเห็นของผู้บริหารและครูเกี่ยวกับการใช้หลักสูตรกลุ่มทักษะของโรงเรียนผู้นำการใช้หลักสูตรระดับประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 ในเขตการศึกษา 7 พบว่า มีปัญหาในเรื่องครูขาดความรู้ความสามารถในการสร้างเครื่องมือเพื่อวัดผลตามจุดประสงค์การเรียนรู้ได้ครบตามที่เสนอแนะไว้ในแผนการสอนหรือคู่มือครู

การใช้กิจกรรม เสริมหลักสูตร

กิจกรรม เสริมหลักสูตรหรือกิจกรรมนักเรียนไม่ใช่ เป็น เรื่องใหม่ของวงการศึกษ หากแต่มีมานานแล้ว แต่ได้เรียกชื่อแตกต่างกันไปทั้งภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ เช่น เรียกชื่อว่า กิจกรรมนอกหลักสูตรบ้าง กิจกรรมพิเศษบ้าง บางทีก็เรียกกิจกรรมร่วมหลักสูตร ก็มีและบางทีก็เรียกกิจกรรมครูและนักเรียน กิจกรรมพัฒนาการ กิจกรรมโรงเรียน หรือกิจกรรมริเริ่มบ้างก็มี แต่อย่างไรก็ตาม แม้จะเรียกชื่อแตกต่างกันแต่ก็มีจุดมุ่งหมายในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ เหล่านี้เหมือนกัน (สมลักษณ์ สุตหอม, 2522)

นักการศึกษาหลายท่านได้ให้ความหมายของกิจกรรม เสริมหลักสูตรไว้ ดังนี้

นพพงษ์ บุญจิตราดุลย์ (2522) ได้ให้ความหมายของกิจกรรม เสริมหลักสูตรหรือกิจกรรมนักเรียนไว้ว่า หมายถึง กิจกรรมต่าง ๆ ที่จัดขึ้นเพื่อให้นักศึกษาแก่นักเรียนนอกห้องเรียน โดยความสมัครใจของนักเรียนที่จะเข้าร่วมดำเนินการ โดยความเห็นชอบและสนับสนุนจากคณาจารย์ และไม่มีการให้คะแนนหรือหน่วยกิตใด ๆ ในอันที่จะส่งเสริมให้นักเรียนเลื่อนชั้นหรือสำเร็จการศึกษา

ธนู แสงศักดิ์ (2513) ได้ให้ความหมายของกิจกรรม เสริมหลักสูตรว่า " เป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นนอกเวลาเรียนปกติ เพื่อให้นักเรียนได้รับความรู้ต่าง ๆ ทั้งที่สืบเนื่องกับหลักสูตรและไม่สืบเนื่อง แต่โรงเรียนมีจุดมุ่งหมายในการจัดทำเพื่อพัฒนาเด็กให้สอดคล้องกับความมุ่งหมายของการศึกษา

นอกจากนั้น ภิญโญ สาธร (2514) ได้มีความเห็นสอดคล้องกับ ธนู แสงศักดิ์ ว่า "กิจกรรมนักเรียนหมายถึง กิจกรรมประกอบหรือกิจกรรมนอกหลักสูตรทั้งหลายที่ให้การศึกษาแก่นักเรียนนอกห้องเรียน"

กล่าวโดยสรุป กิจกรรมเสริมหลักสูตร หมายถึง กิจกรรมที่โรงเรียนจัดขึ้น เพื่อส่งเสริมพัฒนาการของนักเรียนนอกเหนือไปจากกิจกรรมการเรียนการสอนตามหลักสูตร เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมการเรียนในหลักสูตรให้กว้างขวางยิ่งขึ้น เพื่อสนองความสนใจ เพื่อส่งเสริมพัฒนาบุคลิกภาพ อุปนิสัยของนักเรียนให้บรรลุจุดมุ่งหมายของหลักสูตร

ประเภทของกิจกรรม เสริมหลักสูตร

กระทรวงศึกษาธิการ (2520) ได้แบ่งประเภทของกิจกรรมนักเรียนหรือกิจกรรมเสริมหลักสูตรออกเป็น 2 ประเภท คือ

1. กิจกรรมบังคับ โรงเรียนต้องจัดกิจกรรมประเภทนี้ 3 กิจกรรม คือ

1.1 กิจกรรมลูกเสือ หรือยุวกาชาด หรือ เนตรนารี

1.2 กิจกรรมศาสนา

1.3 กิจกรรมวัฒนธรรมไทย

2. กิจกรรมควรเลือก โรงเรียนใดจะจัดกิจกรรมและควรเลือก ทำได้นั้นให้อยู่ในดุลยพินิจของหัวหน้าสถานศึกษา กิจกรรมควรเลือกมีดังนี้

2.1 กิจกรรมส่งเสริมวิชาการตามหมวดวิชาในหลักสูตร

2.2 กิจกรรมผู้บำเพ็ญประโยชน์

2.3 กิจกรรมนันทนาการ

2.4 กิจกรรมยุวกสิกร ยุวสหกรณ์

2.5 กิจกรรมอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

2.6 กิจกรรมการทัศนศึกษา

2.7 กิจกรรมส่งเสริมสินค้าไทย

นอกจากนี้ พชวรธรณ จันทรางศุ (ม.ป.ป.) ได้แนะนำประเภทของกิจกรรมเสริมหลักสูตรที่ควรจัดไว้ดังนี้

1. กิจกรรมลูกเสือหรือยุวกาชาด หรือ เนตรนารี หรือกิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์

2. กิจกรรมศาสนา

3. กิจกรรมส่งเสริมวัฒนธรรมไทย

4. กิจกรรมส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์

5. กิจกรรมการใช้ห้องสมุด

6. กิจกรรมส่งเสริมการใช้สินค้าไทย

7. กิจกรรมอนุรักษ์ศิลปกรรมและสิ่งแวดล้อม
8. กิจกรรมทัศนศึกษา
9. กิจกรรมนันทนาการ
10. กิจกรรมส่งเสริมวิชาการต่าง ๆ ในหลักสูตร

การจัดกิจกรรม เสริมหลักสูตรนั้นจำเป็นต้องให้ผู้เกี่ยวข้องควรได้ทราบแนวทางในการจัด เพื่อให้การจัดกิจกรรม เสริมหลักสูตร เป็นไปตาม เป้าหมายที่คาดหวัง กระทรวงศึกษาธิการ (2520) ได้กำหนดแนวทางให้สถานศึกษาถือเป็นหลักในการจัดกิจกรรม เสริมหลักสูตร พอสรุปได้ดังนี้

1. การจัดกิจกรรมต้อง เป็นไปตามนโยบายหลักในการดำเนินงานของรัฐบาล
2. จะต้อง เป็นไป เพื่อวางรากฐานระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข
3. จะต้อง เป็นไป เพื่อส่งเสริมนักเรียนให้มีระเบียบวินัยในตนเอง
4. การจัดกิจกรรมจะต้อง เป็นไปตามระเบียบแบบแผนของทางราชการ
5. การจัดกิจกรรมใด ๆ จะต้อง มีโครงการและระเบียบข้อบังคับของกิจกรรมโครงการ และระเบียบข้อบังคับนั้นต้อง เป็นของโรงเรียน
6. นักเรียนจะต้อง เข้าร่วมกิจกรรมบังคับอย่างใดอย่างหนึ่ง ตามความสามารถ ความถนัด ความสนใจ อย่างน้อย 1 กิจกรรม
7. ทุกกิจกรรมจะต้อง มีครู อาจารย์ ในโรงเรียน เข้าร่วมในการรับผิดชอบดำเนินการ
8. บุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรมจะต้อง เป็นบุคคลที่อยู่ในสถานศึกษาปัจจุบัน ยกเว้นวิทยากรที่อยู่ในดุลยพินิจของหัวหน้าสถานศึกษา
9. การจัดให้มีกิจกรรม เลือกใด ๆ หรือไม่ ให้อยู่ในดุลยพินิจของหัวหน้าสถานศึกษานั้น ๆ
10. การจัดกิจกรรมใด ๆ ให้โรงเรียนควบคุม เรื่องการรับ-จ่ายเงิน หรือพัสดุสิ่งของอื่น ๆ ให้ เป็นไปตามระเบียบประหยัดและเพื่อความมั่นคงปลอดภัยของชาติ
11. ในกรณีที่สถานศึกษาเห็นว่ากิจกรรมใดไม่เหมาะสม มีการกระทำหรืออาจนำมาซึ่งภัยอันตรายต่อความมั่นคงของชาติให้สถานศึกษาสั่งยกเลิกกิจกรรมนั้น เสีย

ประโยชน์ของกิจกรรม เสริมหลักสูตร

ประดิษฐ์ ฮวบเจริญ และคณะ (2521) ได้กล่าวถึง ประโยชน์ของกิจกรรมเสริมหลักสูตรไว้ดังนี้

1. กิจกรรม เสริมหลักสูตรช่วยให้นัก เรียนได้ฝึกทักษะและมีประสบการณ์เพิ่มขึ้น
2. กิจกรรม เสริมหลักสูตรช่วย เสริมสร้างบุคลิกภาพที่ดีให้แก่ัก เรียน
3. กิจกรรม เสริมหลักสูตรทำให้เกิดความสามัคคี เกิดความรักหมู่คณะ
4. กิจกรรม เสริมหลักสูตรทำให้เกิดความคิด เกิดงานที่สร้างสรรค์ แปลกใหม่ออกมา
5. กิจกรรม เสริมหลักสูตร ทำให้นัก เรียนมีทางเลือก มีทางแสดงออกตามความคิด

ความสนใจของตน

6. กิจกรรม เสริมหลักสูตรช่วยสร้างชื่อเสียง เกียรติคุณให้กับ โรงเรียน
7. กิจกรรม เสริมหลักสูตรทำให้ครูได้รู้จักักนักเรียนแต่ละคนดีขึ้น
8. กิจกรรม เสริมหลักสูตรมีส่วนช่วยในการปรับปรุงหลักสูตร
9. กิจกรรม เสริมหลักสูตรช่วยในการฝึกฝนความเป็นสมาชิกที่ดีของสังคม
10. กิจกรรม เสริมหลักสูตรช่วยสนับสนุนการศึกษา นอกจากที่กำหนดไว้ในหลักสูตร

บทบาทและหน้าที่ของบุคลากร เกี่ยวกับการจัดกิจกรรม เสริมหลักสูตร

ประภาพรรณ สุวรรณสุข (2524) ได้กล่าวถึงบทบาทหน้าที่ของผู้เกี่ยวข้องพอสรุปได้

ดังนี้

1. บทบาทและหน้าที่ของผู้บริหาร ผู้บริหารจะมีบทบาทต่อกิจกรรม เสริมหลักสูตรพอสรุปได้ ดังนี้

- 1.1 เป็นผู้ริเริ่มวางแผนกิจกรรม เสริมหลักสูตร
- 1.2 มีความ เข้าใจในวัตถุประสงค์และวิธีการจัดอย่างดี
- 1.3 เห็นความสำคัญของกิจกรรม เสริมหลักสูตรและอำนวยความสะดวกให้
- 1.4 สามารถให้คำแนะนำและควบคุมกิจกรรมในโรงเรียนได้
- 1.5 สามารถให้การนิเทศอาจารย์ที่ปรึกษากิจกรรม เสริมหลักสูตรได้
- 1.6 มีหน้าที่ในการสั่งยก เลิกหรืออนุมัติกิจกรรมในโรงเรียน

2. บทบาทและหน้าที่ของครูต่อกิจกรรม เสริมหลักสูตร ครู เป็นบุคคลที่มีความสำคัญอย่างมากในการดำเนินงานกิจกรรม เสริมหลักสูตร บทบาทหน้าที่ของครู มีดังนี้

2.1 มีความรู้ความ เข้าใจในวัตถุประสงค์และวิธีการดำเนินงานของกิจกรรม เสริมหลักสูตร เป็นอย่างดี

2.2 สามารถเร้าความสนใจของนักเรียนให้มาร่วมกิจกรรม เสริมหลักสูตรได้

2.3 สามารถให้คำแนะนำ เกี่ยวกับการดำเนินงานการจัดกิจกรรม เสริมหลักสูตรแก่นักเรียนได้

2.4 สามารถให้คำแนะนำแก่นักเรียนที่สนใจจะ เข้าร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ได้

2.5 สามารถมี เวลาอยู่ดูแลนักเรียนในการทำกิจกรรมได้

2.6 มีส่วนร่วมในการประเมินผลกิจกรรม

2.7 มีหน้าที่รายงานผลการปฏิบัติกิจกรรมต่อผู้รับผิดชอบ

3. บทบาทและหน้าที่ของนักเรียนต่อการจัดกิจกรรม เสริมหลักสูตร พอสรุปได้ดังนี้

3.1 เข้าใจวัตถุประสงค์และวิธีการดำเนินงานของกิจกรรม เป็นอย่างดี

3.2 ปฏิบัติตนให้ถูกต้องตามกฎและข้อบังคับ

3.3 เข้าร่วมในกิจกรรมที่ตนสนใจและมีความสามารถ

3.4 รู้จักแบ่ง เวลาให้ถูกต้องระหว่างการทำกิจกรรมและการ เรียน

3.5 สนับสนุนการจัดกิจกรรม เสริมหลักสูตรและมีส่วนร่วม

4. บทบาทและหน้าที่ของผู้ปกครองในการจัดกิจกรรม เสริมหลักสูตร ผู้ปกครองย่อมมีหน้าที่ในการดูแลบุตรหลานของตนอยู่แล้ว หน้าที่ของผู้ปกครองต่อการจัดกิจกรรม เสริมหลักสูตรควรมีดังนี้

4.1 ทำความ เข้าใจในกิจกรรมและ เป้าหมายของกิจกรรม เสริมหลักสูตรที่โรงเรียนแจ้งให้ทราบ

4.2 สนับสนุนนักเรียนในความปกครองให้ทำกิจกรรม เสริมหลักสูตรความสนใจและความถนัด

4.3 ควรดูแลและดัก เตือนบุตรหลานอย่างใกล้ชิด

4.4 ควรหาโอกาสเข้าร่วมชมผลงานของกิจกรรม เสริมหลักสูตรในโรงเรียน
เมื่อมีโอกาสเพื่อ เป็นกำลังใจแก่เด็ก

4.5 ให้ความร่วมมือในด้านต่าง ๆ เช่น เป็นวิทยากรพิเศษ

4.6 ให้ความช่วยเหลือทางด้านทุนทรัพย์

ปัญหาการจัดกิจกรรม เสริมหลักสูตรในโรงเรียน

กิจกรรม เสริมหลักสูตรมีคุณค่าและมีประโยชน์ต่อนักเรียนมาก เพราะช่วยเสริมให้นักเรียนเกิดพัฒนาการในด้านต่าง ๆ เช่น ด้านร่างกาย จิตใจ ทักษะความเป็นผู้นำ กล้าแสดงออก มีความรับผิดชอบ และยังช่วยให้นักเรียนได้มีโอกาสแสวงหาประสบการณ์ตรงด้วยตัวเองอีกด้วย บุคลากรที่เกี่ยวข้องแต่ละฝ่ายต้องรับผิดชอบในการดำเนินการจัดกิจกรรม เสริมหลักสูตรอย่างเต็มที่ จึงจะช่วยให้การจัดกิจกรรม บรรลุผลสำเร็จตามความมุ่งหมาย ไม่มีปัญหาเกิดขึ้น มีนักวิจัยหลายท่านได้ทำการวิจัยและสรุปปัญหา เกี่ยวกับการจัดกิจกรรม เสริมหลักสูตร พอสรุปได้ดังนี้

วสันต์ พรหมบุญ (2522) ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับ โปรแกรมการจัดกิจกรรม เสริมหลักสูตรในโรงเรียนประถมศึกษา ในกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า ปัญหาในการจัดกิจกรรม คือ อาจารย์บางท่านไม่ให้ความร่วมมือ เท่าที่ควร อุปกรณ์ไม่เพียงพอ นักเรียนและผู้ปกครองไม่เข้าใจและไม่เห็นความสำคัญของกิจกรรม เสริมหลักสูตรเท่าที่ควร

ปิยวดี มิรังคะเปาระ (2522) ได้ศึกษาการจัดกิจกรรมนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา เพื่อสำรวจปัญหาและความต้องการ ข้อเสนอแนะ เกี่ยวกับการจัดกิจกรรมนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า กิจกรรมส่วนใหญ่ผู้บริหารและครูจัดขึ้นเอง นักเรียนไม่ทราบวัตถุประสงค์และวิธีดำเนินงานที่แน่ชัด นักเรียนจึงไม่เห็นความสำคัญเมื่อจัดกิจกรรมแล้วไม่มีการประเมินผลอย่างสม่ำเสมอ และมีปัญหาเรื่องการเงิน เวลา อุปกรณ์ และสถานที่

อนงค์ศิริ วิชาลัย (2525) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การจัดกิจกรรมนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา จังหวัดพะเยา ผลการวิจัยพบว่า ปัญหาที่พบได้แก่ ขาดงบประมาณในการดำเนินงาน ขาดอุปกรณ์ สถานที่ที่จะจัดกิจกรรม ตลอดจนบุคลากรที่มีความรู้พิเศษในด้านต่าง ๆ เช่น ดนตรี และพลศึกษา เป็นต้น

สำหรับ แต่งนาว่า (2527) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ความต้องการของครูและผู้บริหารในการพัฒนาสมรรถภาพ ด้านการจัดบริการและการจัดโครงการในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า มีปัญหาอย่างมากในด้านการขาดแคลนครูที่มีความรู้ในการจัดกิจกรรมเฉพาะอย่าง สถานที่คับแคบไม่มีบริเวณสำหรับจัดกิจกรรม อุปกรณ์ในการจัดกิจกรรมไม่เพียงพอ และในบางครั้งครูไม่ให้ความร่วมมือ

สภาพแวดล้อมทั่วไปของโรงเรียนประถมศึกษา

โรงเรียนเป็นสถานที่ให้ความรู้แก่เด็ก ที่ตั้งและสภาพแวดล้อมของโรงเรียนมีผลต่อการเรียนรู้ของเด็กนักเรียนเป็นอย่างมาก เพราะองค์ประกอบที่มีผลกระทบต่อคุณภาพการศึกษาอย่างเห็นได้ชัดก็คือ สภาพเศรษฐกิจและสังคมของผู้ปกครอง สภาพการคมนาคมระหว่างบ้านกับโรงเรียน (สนานจิต สุคนธ์ทรัพย์, 2525) นอกจากนี้ปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคมยังเป็นสิ่งกำหนดโอกาสของเด็ก เด็กที่มีสติปัญญาดีเป็นจำนวนมากไม่ได้เข้าเรียน และที่เข้าเรียนได้แต่ไม่มีโอกาสเรียนในระดับที่สูงขึ้นไป (สุวิมล กาญจนะโกมล อ่างถึงใน ทวี อุปสุชิน, 2526) ดังนั้น ในการวางแผนเพื่อพัฒนาการศึกษา จะต้องคำนึงถึงการปรับปรุงสภาพที่ตั้งให้ถูกต้องตามหลักวิชา และคำนึงถึงสภาพแวดล้อมต่าง ๆ เช่น สภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจและสังคม (อรนุช คุปรัตน์, 2521) เพื่อให้เป็นประโยชน์ต่อการจัดการศึกษาให้มากที่สุด

ความเกณฑ์มาตรฐานขั้นต่ำของงานสุขศึกษาในสถานศึกษา (คณะกรรมการการศึกษาสายการศึกษา, 2520) กำหนดว่าการเลือกสถานที่ตั้งของโรงเรียนควรอยู่ใกล้ชุมชน ซึ่งไม่ควรห่างเกิน 2 กิโลเมตร ตัวอาคารห่างจากถนนใหญ่ไม่น้อยกว่า 20 เมตร ห่างจากแหล่งอันตราย เช่น โรงงานอุตสาหกรรม แหล่งทำลายสิ่งแวดล้อม แหล่งโสเภณี แหล่งโสโครก ตลอดจนแหล่งสำคัญอื่น ๆ ไม่น้อยกว่า 500 เมตร ลักษณะของพื้นที่ดินควรเป็นที่ราบน้ำท่วมไม่ถึง แต่ไม่ควรอยู่บนไหล่เขา

นอกจากที่ตั้งและบริเวณโรงเรียนแล้ว อาคารสถานที่ที่มีความสำคัญต่อการจัดการเรียนการสอน เช่นเดียวกัน เนื่องจากอาคารและสภาพแวดล้อมที่ดีจะเป็นที่พักอาศัยที่มั่นคงแข็งแรง คับแคบ คับฝน มีความสมบูรณ์และเอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้แล้วยังเป็นที่พบปะสังสรรค์ มีปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกันระหว่างครู นักเรียน ผู้บริหารโรงเรียน และประชาชนโดยทั่วไป อาคารเรียนยังเป็นศูนย์รวมของวิชาการ วัสดุอุปกรณ์เพื่อการเรียนการสอน เป็นศูนย์กลางของการจัดกิจกรรม

ทางการศึกษาเพื่อนักเรียนและชุมชน นอกจากนี้แล้วอาคารและสภาพแวดล้อมในโรงเรียนยังมีอิทธิพลต่อการหล่อหลอมพฤติกรรม ทักษะคิด ค่านิยม สติปัญญา และสังคมของนักเรียนอีกด้วย (สงข มณีแสง, 2524) ดังนั้น อาคารเรียนต้องเป็นอาคารถาวรและอยู่ในสภาพใช้การได้ดี อาคารเรียนไม่ควรสูงเกิน 2 ชั้น พื้นชั้นล่าง สูง 25 เซนติเมตร เว้นแต่พื้นซีเมนต์ ตัวอาคารเรียนควรสร้างแบบมีระเบียงด้านเดียว เป็นรูปตัวอักษร T U L มีบันไดเพียงพอและมีสภาพมั่นคงเสมอ มีพื้นที่พอต่อการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน พื้นอาคารไม่ควรสูงเกินไป เพราะเป็นอันตรายต่อเด็ก (มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2521) ในด้านขนาดของห้องเรียนนั้น ตามมาตรฐานขั้นต่ำของงานสิ่งแวดล้อมและความปลอดภัยในสถานศึกษา (คณะกรรมการสุขภาพศึกษา สายการศึกษา, 2520) กำหนดว่าห้องเรียนควรมีขนาด 6 x 8 เมตร 8 x 8 เมตร หรือ 7 x 9 เมตร ส่วนสูงของห้องเรียนไม่น้อยกว่า 3 เมตร ภายในห้องเรียนจัดให้มีช่องว่างพอที่ครูจะเดินตรวจดูเด็กได้ทั่วถึง จำนวนห้องเรียนถือเกณฑ์จำนวนนักเรียน เนื้อที่ห้องเรียนโดยเฉลี่ย นักเรียน 1 คน ต่อเนื้อที่ไม่ต่ำกว่า 1.5 ตารางเมตร จำนวนนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 กำหนด 25 คนต่อ 1 ห้องเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 - 6 กำหนด 35 คน ต่อ 1 ห้องเรียน โรงเรียนประถมศึกษาควรจัดชั้นเรียนไม่เกิน 36 ห้องเรียน ส่วนจำนวนห้องพิเศษ ถือจำนวนห้องเรียนเป็นเกณฑ์ โรงเรียนประถมศึกษาทุกขนาดมีห้องพักผู้บริหารและห้องธุรการ ได้ 1 ห้อง โรงเรียนประถมศึกษาขนาด 12 ถึง 18 ห้องเรียน มีห้องพักครูและห้องพยาบาลได้ 1 ห้อง ขนาด 24 ถึง 30 ห้องเรียน มีห้องพยาบาลและห้องพักครูได้ 2 ห้อง ขนาด 36 ถึง 42 ห้องเรียน ห้องพยาบาลและห้องพักครูได้ 3 ห้อง (กรมสามัญศึกษา, 2522)

ส้วมและที่บัสสวาระ โรงเรียนควรจัดให้มีจำนวนพอเหมาะแก่กับจำนวนนักเรียน ในเรื่องนี้ วิทยุ สาธร (2526) ได้ให้ข้อเสนอแนะว่า ควรถือตามเกณฑ์จำนวนนักเรียน คือ จำนวนนักเรียนชาย 100, 200 และ 800, 1200 คน ต่อส้วมอุจจาระ 2, 4, 6 และ 8 ที่ตามลำดับ สำหรับนักเรียนหญิงกำหนดแตกต่างกันในเรื่องส้วมอุจจาระ โดยถือจำนวนนักเรียนเท่ากัน นักเรียนหญิงจะมีส้วมอุจจาระ 4, 6, 8 และ 12 ที่ตามลำดับ เพราะไม่มีส้วมบัสสวาระ ในการสร้างส้วมไว้นอกอาคารนั้น คณาจารย์จากมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร (2521) ได้เสนอแนะว่าควรห่างจากอาคารไม่น้อยกว่า 15 เมตร ถูกทิศทางลม ไปมาสะดวก รักษาความสะอาดทุกวัน

โต๊ะ เก้าอี้ ควรมีจำนวนพอเพียงกับจำนวนนักเรียนและมีขนาดพอเหมาะกับขนาดของนักเรียนความสูงของ โต๊ะ เก้าอี้ ควรสัมพันธ์กัน เช่น ถ้าโต๊ะสูง 50 เซนติเมตร เก้าอี้ควรสูง 30 เซนติเมตร โต๊ะสูง 55 เซนติเมตร เก้าอี้ควรสูง 35 เซนติเมตร เป็นต้น (มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2521)

ปัญหาสิ่งแวดล้อมทั่วไปของโรงเรียนประถมศึกษา

โรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ มีปัญหาทางด้านสภาพแวดล้อมทั่วไปของโรงเรียนหลายอย่าง ซึ่งพอสรุปได้ดังนี้

1. ด้านที่ตั้งและสภาพแวดล้อมของโรงเรียน ที่ตั้งและสภาพแวดล้อมของโรงเรียน เป็นส่วนหนึ่งที่สำคัญต่อประสิทธิภาพในการจัดการศึกษา ดังที่มีผู้ให้ความสนใจถึงสาเหตุของปัญหาที่นักเรียนสอบตกซ้ำชั้น เกิดจากโรงเรียนประถมศึกษาบางแห่งตั้งอยู่ห่างไกลชุมชน การคมนาคมไม่สะดวก และเป็นเขตอิทธิพลของผู้ก่อการร้าย ในด้านสังคมและเศรษฐกิจของชุมชน ชาวชนบทยังจัดว่ายากจนเป็นส่วนใหญ่ ทำให้เกิดการขาดแคลนในด้านต่าง ๆ ซึ่งเป็นผลกระทบต่อการเล่าเรียนของบุตรหลานทั้งทางตรงและทางอ้อม (คำจารี บุญชู, 2520)

ปัญหาความยากจนนี้เป็นปัญหาที่เด็กไทยในชนบทกำลังเผชิญอยู่ในขณะนี้ ซึ่งเป็นต้นเหตุที่ก่อให้เกิดปัญหาอื่น ๆ ตามมาซึ่งเรื่องนี้ วลัยรัตน์ อัสเวศน์ (2524) ให้ความสนใจเกี่ยวกับลักษณะของนักเรียนประถมศึกษาว่ามีปัญหาด้านสุขภาพอนามัย อันสืบเนื่องมาจากความยากจน ที่เป็นสาเหตุของความอดอยากขาดแคลน ก่อให้เกิดภาวะทุพโภชนาการ ทำให้เกี่ยวโยงไปถึงปัญหาความเจ็บป่วย การติดเชื้อโรค ปัญหาตกซ้ำชั้น อันก่อให้เกิดความสูญเสียเปล่าทางการศึกษาเป็นมูลค่ามหาศาล นอกจากนี้ยังมีปัญหา นักเรียนขาดเรียนบ่อย เนื่องจากความเจ็บป่วย ความลำบากในการคมนาคมเพราะบ้านอยู่ไกลโรงเรียน

จากการสัมภาษณ์ครูใหญ่ทั่วประเทศ ที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2520) พบปัญหาและอุปสรรคในการบริหารกิจการนักเรียน ซึ่งเกิดจากที่ตั้งและสภาพแวดล้อมของโรงเรียน คือ โรงเรียนตั้งอยู่ห่างไกล การคมนาคมไม่สะดวก ในแต่ละชั้นเรียนมีนักเรียนจำนวนมาก บางจังหวัดนักเรียนพูดภาษาถิ่น และครอบครัวมีฐานะยากจน เป็นเหตุให้นักเรียนขาดสารอาหาร ขาดแคลนอุปกรณ์การเรียนและเครื่องนุ่งห่ม

นอกจากนี้ ชารี มณีศรี (2520) ให้ความเห็นว่า ที่ตั้งและสภาพแวดล้อมของโรงเรียน เป็นอุปสรรคและปัญหาในการนิเทศการศึกษาที่สำคัญอย่างหนึ่ง เพราะโรงเรียนบางแห่งตั้งอยู่ใน ท้องที่กันดาร ผู้นิเทศไปไม่ถึง หรือแม้จะไปถึงครูก็ไม่สามารถนำข้อเสนอแนะไปปรับปรุงโรงเรียน ได้ เพราะสภาพโรงเรียนและชุมชนไม่อำนวย มีปัญหาทางด้านวัสดุและบุคลากรที่จำเป็นในการ ปรับปรุงโรงเรียน

2. ด้านอาคารสถานที่มีความสำคัญต่อการจัดการศึกษาเป็นอย่างมาก ในการจัดการ ศึกษาที่ผ่านมา โรงเรียนประถมศึกษายังมีปัญหาในด้านอาคารสถานที่อีกมาก ดังเช่น สำนักงาน คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2520) ได้สรุปปัญหาในการบริหารงานโรงเรียนประชาบาล ของครูใหญ่ในด้านอาคารสถานที่และวัสดุอุปกรณ์การศึกษา มีปัญหาและอุปสรรค คือ ขาดแคลน อุปกรณ์การเรียนและเครื่องนุ่งห่ม การสร้างแบบแปลนอาคารไม่เหมาะสม อาคารเรียนในเมือง กับชนบทแตกต่างกันมาก อาคารเรียนไม่พอกับจำนวนนักเรียน โรงเรียนมีที่ดินน้อย ไม่มีโรงอาหาร ส้วมไม่พอกับจำนวนนักเรียน ขาดแคลนโรงฝึกงาน บ้านพักครูไม่พอและไม่เหมาะสม โรงเรียน ไม่มีรั้ว ที่ดินโรงเรียนเป็นที่ลุ่มน้ำขัง มีสนามไม่เพียงพอที่จะบริการนักเรียน

ในปี พ.ศ. 2525 สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับ สภาพแวดล้อมของโรงเรียนประถมศึกษาตามโครงการ การวิจัยและวางแผนเพื่อพัฒนาการศึกษา 23 จังหวัด ในเขตการศึกษา 9, 10, 11, 12 ซึ่งอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ รวมทั้งจังหวัดลพบุรีและประจวบคีรีขันธ์ พบว่า ในชุมชนที่อยู่ห่างไกลมีโรงเรียนจำนวนน้อย ไม่ครอบคลุมทั่วถึง นักเรียนต้องใช้เวลาเดินทางมาโรงเรียนเกิน 40 นาที มีสาเหตุเนื่องมาจาก บางแห่งตั้งอยู่โดดเดี่ยว มีขนาดเล็กบางแห่งประชาชนเข้าไปอาศัยอยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ไม่สามารถจัดตั้งโรงเรียนได้ และบางแห่งมีสภาพเป็นป่าเขา การคมนาคมติดต่อไม่สะดวก บางแห่ง อยู่ในเขตแทรกซึมของฝ่ายตรงข้าม เป็นบริเวณไม่ปลอดภัย และบางแห่งก็ตั้งอยู่ในท้องที่ห่างไกล มีครูไม่เพียงพอ นักเรียนขาดเรียนมาก

สุวิมล กาญจนะโกมล (2524) ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างสภาพแวดล้อมทาง เศรษฐกิจและสังคมกับโอกาสทางการศึกษาของนักเรียนประถมศึกษา ในจังหวัดกำแพงเพชร พบว่า สภาพแวดล้อมทาง เศรษฐกิจและสังคมมีผลกระทบต่ออัตราการ เข้า เรียนและอัตราการมาเรียนของนักเรียนประถมศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัย เรื่องประสิทธิภาพของโรงเรียนประถมศึกษาในประเทศไทย ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2520) ซึ่งพบว่า สภาพที่ตั้งของบ้านและอาชีพของบิดามารดาหรือผู้ปกครองของนักเรียนที่บ้านอยู่ห่างไกลหรือประกอบอาชีพเกษตรกรรมมักมีรายได้น้อย พื้นความรู้ไม่สูงนัก ความสามารถในการอ่านและความเอาใจใส่สนับสนุนการศึกษามีน้อย ซึ่งมีส่วนทำให้สัมฤทธิ์ผลทางการเรียนของนักเรียนต่ำ

จรรยา สุวรรณทัต (2522) ได้ทำการวิจัยเรื่อง สุขภาพจิตของครูถิ่นก้นคันคารซึ่งสัมพันธ์กับปัญหาการสอนและเจตคติที่มีต่อเด็ก พบว่า โรงเรียนประถมศึกษาในท้องถิ่นก้นคันคารตั้งอยู่ในสภาพแวดล้อมที่ไม่ดี การคมนาคมไม่สะดวก อาคารเรียนอยู่ในสภาพไม่ดี เช่น หลังคารั่วห้องเรียนคับแคบ ไม่มีฝักันห้อง นอกจากนี้ยังมีอันตรายของผู้ก่อการร้ายคุกคาม และมีโจรผู้ร้ายชุกชุม มีโรคภัยประจำตามฤดูกาลของท้องถิ่นนั้น ๆ มีผู้คนหลายจังหวัดเข้ามารวมกันเป็นหมู่บ้านทำให้เกิดการใช้ภาษาถิ่นต่าง ๆ ที่ไม่เหมือนกัน และขาดสิ่งช่วยส่งเสริมการเรียนรู้อันของเด็ก

โกศล ศรีมณี (2524) ได้ทำการวิจัยเรื่อง สภาพและปัญหาการศึกษาของโรงเรียนชาวเขา สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดแม่ฮ่องสอน พบว่า ที่ตั้งและสภาพแวดล้อมของโรงเรียนไม่เอื้ออำนวยต่อการจัดการศึกษาให้บรรลุจุดประสงค์ได้ง่าย เนื่องจากทำเลที่ตั้งอยู่ห่างไกลย่านชุมชนหรือย่านที่พักอาศัยของนักเรียน การคมนาคมไม่สะดวก สภาพเส้นทางสัญจรไป-มา เป็นอุปสรรค การติดต่อสื่อสารลำบาก นอกจากนี้ค่านอาคารเรียน พบว่า อาคารเรียนค่อนข้างเหลือเพื่อแต่ขาดวัสดุ ครุภัณฑ์ ที่จำเป็นบางอย่าง เช่น โต๊ะครู ตู้เก็บของ ฯลฯ